

Linnas
enim
kasutatakse

TALLINNA NOORSOOTÖÖalused MÕISTED

Head noorte sõbrad!

Rõõmuga vaatan, kuidas üks väga tähtis valdkond järjest areneb ja seda nii sisemiselt kui väliselt. On ju selle sõnaraamatu tõsiselt läbitöötatud sisu noorsootöö sise-
miseks peegliks, mis näitab ühiseid arusaamu ning kokkulepet valdkonna sees. Eelnevast lähtuvalt on nüüd võimalus avardada noorsootööd paremini ja täpsemini ka neile, kel sellest arusaamine siiani võimatuks võis tunduda. Läbi jätkuva arengu ja usun, et selle sõnaraamatu abil, õnnestub üheskoos tõsta noorsootöö arusaadavust ning selle läbi ka tähtsust meie ühiskonnas. Täna kõik, kes osalesid selle noorsootöö kokkuleppe valmimises!

Parimat!

Jaak Raie

Tallinna Spordi- ja Noorsooameti juhataja

TALLINNA linnas enim kasutatavad
NOORSOOTÖÖalased
MÕISTED

Väljaandja: MTÜ Noorte AMG
Toimetaja: Lianne Ristikivi
Kujundaja: Mihkel Ronk

Toimetuse kolleegium:
Ilona-Evelyn Rannala, Tallinna Spordi- ja Noorsooamet
Silver Pramann, Tallinna Noorsootöö Keskus

Tallinn 2005

Trükise väljaandmist toetati Tallinna Spordi- ja Noorsooameti eelarvest.

Hea noorsootõtaja!

Käesolevasse trükisesse on kogutud esimene valik Tallinna noorsootöös kõige enam käibel olevatest mõistetest. Kasutatud allikmaterjalide arvukus kinnitab mõistete tõlgendamise võimaluste rohkust. Olgu see loetelu abiks noorsootõtajale oma tegevuse planeerimisel ja elluviimisel, nii noorsootöö kui teiste valdkondade esindajatega suhtlemisel, esinduskogudes ja võrgustikes osalemisel ning eelkõige ise oma tegevuse täpsel sõnastamisel ja mõtestamisel. Noorsootöö valdkonna konkretiseerimine selles tegutsevate inimeste ühtse keelekasutuse abil teeb meid tugevamaks ning võimaldab ühiskonnal suhtuda noorsootöösse kui tõsiseltvõetavasse ja professionaalsesse lähenemisse noorte ja seega ka ühiskondlike protsesside suunamisel.

Mõistete valikul ja defineerimisel on abiks olnud järgmiste institutsioonide esindajad:

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus MTÜ
Eesti Noorsoonõunike Ühendus
Eesti Noorsootöö Keskus
Eesti Noorteühenduste Liit
Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakond
Harju Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna kultuuri- ja sporditalitus
SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo
Tallinna Haridusamet
Tallinna Noorsootöö Keskus
Tallinna Spordi- ja Noorsooamet
Tartu Ülikooli Narva kolledž

Käesolevas trükises kirjeldatud mõistete seletused ei pruugi täiel määral kattuda erinevate institutsioonide poolt kasutatavate ametlike definitsioonidega. Ometi võib siin toodu olla abiks parema üksteise mõistmise saavutamisele. On ju sõnad need peamised sümboolid, mis võimaldavad meile oma mõtete edastamise ning nende oskuslik kasutamine viib parema üksteise mõistmiseni.

Kuna kõikide ühenduste taga on inimesed, edastan siinkohal suured tänud järgmistele nõu ja jõuga abis olnutele – Anne Kivimäe, Anne-Ly Suvi, Ilona-Evelyn Rannala, Kristjan Pomm, Margit Metsäär, Marika Markus, Marit Valge, Martin Klaar, Ott Rootare, Pille Luiga, Riina Olveti, Silver Pramann, Tiiu Kadak, Ülly Enn.

Parimaga

Lianne Ristikivi

Koostaja

VIITAMINE

- indeks ülal osutab mõiste lahtiseletamisel kasutatud allikmaterjalile (nimekiri lk 25)
- **mõiste paksus kirjas** teksti sees viitab, et mõiste on käesolevas trükises lahti seletatud
- (i. k.) – inglise keeles

A

AKTIIVNE OSALUS on **noorte** poolt otsuste tegemine ja pakkumine, **noorte** osalemine protsessis selle käiku mõjutades⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorte osalus, Osalus, Passiivne osalus*.

AKTIIVÖPE on õpitava sisu esitamine viisil, mis on õppijale huvitavam ja paremini vastuvõetav. Aktiivõppe meetodite abil on võimalik õpetust paremini individualiseerida ja isikustada, nende abil on võimalik omandada nii teadmisi kui oskusi. Aktiivõppe eeldab ja soodustab kriitilist ehk arutlevat mõtlemist, mis on olemasolevate teadmiste ja nende rakendamise integratsioonile keskenduv arukas ja peegeldav mõtlemine. Aktiivõppe meetodite valik sõltub **gruppi** õpivalmiduse tasemest. Need on näiteks kõitev loeng, küsimuste esitamine, grupi diskussioon, kriitilised juhtumid, üksikjuhtumi uurimine, kirjutamine, lugemine, ajurünnak, õppijate intervjuud, grupi esitus ja ettekanded, väitlus, vaidlusküsimused, kirjutised vaidlusküsimuste kohta, õpilepingud, **rollimängud**¹. Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

ALAEALINE on alaealise mõjutusvahendite seaduse kohaselt 7–18 aasta vanune isik². Vaata seotud mõisted: *Laps, Noor*.

ALAEALISE MÕJUTUSVAHENDID on **alaealise mõjutusvahendite seadusega** kinnitatud tegevused, mis määratakse **alaealiste komisjoni** poolt **eesmärgiga** osutada kaasabi alaealise õigusrikkuja **resotsialiseerumisele** ning ennetada **alaealise** järgnevaid võimalikke õigusrikkumisi. Mõjutusvahendid on hoiatus, koolikorralduslikud mõjutusvahendid, vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde, lepimine, kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas hooldaja juures või lastekodus, üldkasulik töö, käendus, **noorteprogrammides** või sotsiaalprogrammides või **rehabilitatsiooniteenuses** või ravikuurides osalemine, kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine². Vaata seotud mõisted: *Alaealine, Alaealise mõjutusvahendite seadus, Alaealiste komisjon*.

ALAEALISE MÕJUTUSVAHENDITE SEADUS on **alaealisele** kohaldatavad **mõjutusvahendid** ning **alaealiste komisjoni** pädevuse sätestav seadus². Vaata seotud mõisted: *Alaealine, Alaealise mõjutusvahendid, Alaealiste komisjon*.

ALAEALISTE KOMISJON on maakonna, **kohaliku omavalitsuse** või linnaosavalitsuse tasandil moodustatud seitsmeliikmeline komisjon, mis koordineerib oma haldusterritooriumil **alaealistega** tehtavat kriminaalpreventiivset tööd². Vaata seotud mõisted: *Alaealine, Alaealise mõjutusvahendid, Alaealise mõjutusvahendite seadus*.

ALUSHARIDUS on teadmiste, oskuste ja käitumismuutuste kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

ARENGUKAVA on strateegilise planeerimise üks vahend ning ühtlasi organisatsiooni esindusdokument, millega asjassepuutuvad osapooled lepivad kokku, kes ja kelle jaoks ollakse, kus ja millised ollakse praegu, kelleks võidakse saada, kuidas soovitud taset saavutada, mida ja millal selleks teha tuleks, mis ühikutes ja kuidas edu mõõdetakse, kuidas saada teada, et hästi läks tänu tehtud jõupingutustele ja mitte hoolimata neist, ning kui hästi ei läinud, siis kas kehva planeerimise või kehva teostuse tõttu². Vaata seotud mõisted: *Eesmärk, Missioon, Tegevuskava, Visioon*.

AVALIK KOOSOLEK / Avalik üritus on väljakul, pargis, teel, tänaval või muus avalikus kohas vabas õhus korraldatav koosolek, demonstratsioon, miiting, pikett, religioosne üritus, rongkäik või muu meeleavaldus, mida reguleerib avaliku koosoleku seadus. Avaliku koosoleku kohta peab olema seitse päeva enne selle toimumist saadetud nõuetekohane teade omavalitsusele, mille territooriumil avalik koosolek toimub. Koosolek ei tohi olla suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu või kehtiva riigikorra vägivaldsele muutmisele; ei või õhutada vägivaldselt rikkuma Eesti Vabariigi territoriaalset terviklikkust; ei või õhutada rahvuslikku, rassilist, usulist või poliitilist vihkamist, vägivalda või **diskrimineerimist** ühiskonnakihtide vahel; ei või õhutada rikkuma avalikku korda või riivata kõlblust³. Siseruumides korraldatavad avalikud koosolekud ei ole avaliku koosoleku seadusega reguleeritud. Vaata seotud mõisted: *Sündmus*.

AVALIK VÕIM / Avalik sektor hõlmab enda all riiki (sh maavalitsused), kohalikke omavalitsusi, avalik-õiguslikke asutusi ning nende organeid³⁵. Vaata seotud mõisted: *Erasektor, Kolmas sektor*.

AVATUD KOORDINEERIMISE MEETOD Euroopa tasandil on a) suundade määratlemine Euroopa Liidu jaoks koos konkreetsete ajakavadega

liikmesriikide poolt seatud lühiajaliste, keskmiste ja pikaajaliste **eesmärke** saavutamiseks; b) maailma parimatega võrreldavate kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete indikaatorite ning muude tasemenäitajate määramisele vastavalt erinevate liikmesriikide ja valdkondade vajadustele, et oleks võimalik võrrelda ja välja tuua parimaid kogemusi; c) liidu tasandil määratletud suundade sisseviimine siseriiklikesse ja regionaalsetesse poliitikatesse konkreetsete **eesmärke** seadmise ja meetmete tarvituselevõtu abil, arvestades riiklikke ja regionaalseid erinevusi; d) vastastikuse õppimisprotsessi vormis korraldatud regulaarne järelevalve, hindamine ja erialakolleegide hinnang. Konkreetset **noortepoliitika** valdkonnale kohandatud avatud koordineerimise meetod juhendub hariduspoliitika suhtes rakendatavast avatud koordineerimise meetodist, mis määratleb prioriteetsed teemad, kehtestab ühised **eesmärgid** ja suunised ning sätestab järeltegevused. Meetodis on olulisel kohal noortega **konsulteerimise** korraldamine³¹. Seejuures on koordineerimine struktureeritud ja organiseeritud kommunikatsioon ühtses tegutsemisfääris olevate tegevusüksuste vahel⁵⁴.

AVATUD NOORSOOTÕO MEETOD on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomise viis, mille korral tegevus on avatud igale **noorele** seadmata eeltingimusi tema tõekspidamistele, võimetele, oskustele, teadmistele ja rahalistele võimalustele, kaasates aktiivselt **noori** tegevuse algatamisse ning arendamisse koolivälisel ajal, seades esikohale **noore omaalgatuse** arendamise ning luues tingimused **mitteformaalseks hariduseks**, eelkõige kogemuste omandamiseks läbi tegevuse ja suhtlemise⁴. Vaata seotud mõisted: *Avatud koordineerimise meetod, Integreeritud mudel noorsootöös, Suunatud noorsootöö*.

AVATUD NOORTEKESKUS / Noortekeskus on **avatud noorsootöö meetodil** tegutsev **noorsootööasutus**, mis on piirkonna **noorsootöö** korraldamise keskus, kus vabatahtlikkuse alusel võivad käia kõik **noored**, kes aktsepteerivad keskuses kehtivaid reegleid, ning mis pakub **noorsootöö teenuseid**⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorsootööasutus*.

AVATUS Euroopa noortevaldkonnas on **noorte teavitamine** ja aktiivne suhtlemine **noortega** nende sobivas keeles, et nad mõistaksid neid puudutatavat Euroopa Liidu tegevust ja poliitikat³¹. Avatus on erisuguste seisukohtade ja arvamuste austamine, **tolerantne** suhtumine teistesse kultuuritaustadesse⁵.

D

DESOTSIALISEERUMINE on protsess, mille käigus õpitakse loobuma varem omandatud rollist – inimene peab vabanema vanadest harjumustest, hoiakutest, väärtustest, normidest, nende asemel on vaja uusi, et uuenenud olukordades toime tulla²⁸. Vaata seotud mõisted: *Resotsialiseerumine, Sotsialiseerumine*.

DISKRIMINEERIMINE on inimeste ebavõrdse kohtlemise praktika²⁸. Vaata seotud mõisted: *Mittediskrimineerimise põhimõte, Sallivus, Sotsiaalne tõrjutus*.

E

EDUELAMUS on inimese saavutusvajadusest tulenev tunne, mis järgneb ülesande edukale sooritamisele ja kogemisele, et esitatud väljakutsega „tuldi toime“. Üldjuhul tekib eduelamus selliste ülesannete sooritamise puhul, mis püsut ületavad noorte võimeid või vastavad nende võimetele. Eduelamust võib ergutada tunnustus eakaaslaste, grupiliikmete, juhendaja jt poolt. Eduelamus aitab kaasa positiivse õpimotivatsiooni kujundamisele ning aitab lapsel tajuda end võrdvärsena teiste seas⁵⁸.

EESMÄRK on **projekti** või tegevuse konkreetne ülesanne või omamoodi alategevus. Eesmärk peab olema praktiline, mõõdetav, ajaliselt piiratud, realistlik ja paindlik⁶⁷. Eesmärk on soovitud olukord, mida tahetakse saavutada **projekti** või programmi lõpuks. See peab vastama küsimustele: kellele, mida, kui palju ja mis ajaks⁵⁴. Vaata seotud mõisted: *Arengukava*.

EESTI NOORTEÜHENDUSTE LIIT on **katusorganisatsioon**, mis ühendab Eestis tegutsevaid **noorteühinguid** ning mille peamisteks **eemärkideks** on pakkuda noorteühendustele **eestkostet/ huvikaitset** ja soodustada liikmesorganisatsioonide omavahelist koostööd ning **noorte aktiivset osalust** ühiskonnas¹.

EESTKOSTE on kohtu poolt määratud eestkostja, **lapse** seadusliku esindaja, kohustus vanemlikust hoolsusest ilma jäänud **lapse** kasvatamiseks,

tema isiklike ja varaliste õiguste ja huvide kaitseks, eestkostetava ja tema ülalpidamise eest hoolitsemiseks, lähtudes oma tegevuses eestkostetava huvidest⁵¹.

EESTKOSTE / Huvikaitse vaata *Huvikaitse*.

EFEKTIIVSUS on Euroopa noortevaldkonnas **noorte** potentsiaali maksimaalne ärakasutamine ühiskondlike probleemide lahendamisel, **noorte-politiika** edukuse tagamisel ning tuleviku Euroopa ülesehitamisel⁶⁹.

ELAMUSPEDAGOOGIKA vaata *Seikluskasvatust*.

ELUKESTEV ÕPE on praktika, milles tähtsustatakse ja rakendatakse igas eas inimeste pidevat enesetäiendamist ning oma teadmiste, oskuste ja kompetentsi täiustamist nii **formaalse, mitteformaalse** kui **informaalse õppimise** kujul. See sisaldab kõiki elu jooksul ette võetud õppegevusi ning need on vastavuses indiviidi enda, kodanikkonna, ühiskonna (sotsiaalse siduvuse) ja/või tööturu vajadustega¹⁹.

ENNETUS vaata *Preventsioon*.

ERASEKTOR / Äri sektor sisaldab üksikisikute ja organisatsioonide nii tulunduslikku (ehk ärilist) kui mittetulunduslikku tegevust, aga mitte **avaliku võimu** institutsioone. Ka riigi ja kohalike omavalitsuste omandis olevad ettevõtted ja **sihtasutused** kuuluvad juriidiliselt erasektorisse³⁵. Vaata seotud mõisted: *Avalik võim, Kolmas sektor*.

ERINOORSOOTÕ on riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega **noortele** arengueelduste loomine **noorte** võimete ja oskuste aktiivseks muutmise ning motivatsiooni suurendamise kaudu⁴⁸.

ERIVAJADUS on inimese individuaalne pidev või lühiajaline vajadus, mis erineb indiviidi tavapärasest vajadusest³⁸. Vaata seotud mõisted: *Toimetuleku raskused*.

ERIVAJADUSEGA NOOR on **noor**, kes oma füüsilise, psüühilise või sotsiaalse omaduse tõttu ei saa osa võtta eakohasest tegevusest sõltumata tema tahtest ja seaduslikust õigusest; **noor**, kellel on, lisaks tavapärasele vajadustele füüsilisest, psüühilisest või sotsiaalsest eripärasest lähtuvad vajadused⁶⁰. Vaata seotud mõisted: *Vähemate võimalustega noor*.

ESMATASANDI PREVENTSIOON ehk primaarne preventsioon on kõige üldisem, kogu elanikkonda haarav ennetustegevus⁵⁵. Kuritegevuse ennetamisel hõlmab primaarne preventsioon abinõusid, mille **eesmärgiks** on takistada lihtsamat tüüpi kuritegevusi enne nende toimepanemist. Sellised abinõud on tihti suunatud kogu rahvastikule **eesmärgiga** vähendada üldist kuritegevuse taset³⁷. Puuetega inimeste kontekstis on esmase preventsiooni **eesmärk** vältida füüsiliste, intellektuaalsete, psüühiliste või meelepuuete tekkimist¹⁶. Vaata seotud mõisted: *Preventsioon, Uimastipreventsioon*.

EUROOPA KODANIK on Euroopa Liidu liikmesriigis elav isik. Kodakondsuse omamine ei ole määrav, **kodanik** on ühiskonna liige, juriidiliselt võib olla mõne teise riigi **kodanik** või ilma kodakondsuseta³⁵. Vaata seotud mõisted: *Kodanik, Euroopa Liidu kodakondsus*.

EUROOPA LIIDU KODAKONDSUS on igal Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsust omaval isikul. See annab õiguse liikuda ja elada kõikjal ühenduse territooriumil, õiguse valida ja olla valitud elukohariigi kohalike omavalitsuste ja Euroopa Parlamendi valimistel, õiguse saada kolmanda riigi territooriumil, kus ei ole esindatud see liikmesriik, mille kodakondsus isikul on, kaitset iga teise liikmesriigi diplomaatiliselt ja konsulaarasutuselt, õiguse pöörduda kaebusega Euroopa Liidu ombudsmani poole²³. Vaata seotud mõisted: *Euroopa kodanik, Kodanik*.

EUROOPA MÕÕDE on Euroopa tasandi ühiskondlikud tegevused, mis suurendavad **efektiivsust** ja ühistegevust, samas kaitstes ja rõhutades iga tegevustasandi vastutuse määra. Euroopa mõõde tekitab rohujuure tasandil tunde, et toimub liikumine ning see stimuleerib **loovust**, soodustab eri riikide heade kogemuste tutvustamist ja võrdlemist ning edendab siseriiklikku ja Euroopa arusaama sellest, mida üksikisikud ja **noorteühingud** kohalikul ja piirkondlikul tasandil teevad. See mõõde paneb aluse ühisele arusaamale, annab parema ülevaate **noortega** seotud küsimustest, võimaldab töötada **efektiivsemalt**, teha paremat koostööd ja langetada ühiste **eemärkidega** seotud otsuseid⁶⁹.

EUROOPA NOORED PROGRAMM (i. k. *YOUTH*) on Euroopa Liidu haridusprogramm, mis toetab **noorte omaalgatuslikke projekte** ja rahvus-

vahelist koostööd. Programm Euroopa Noored kujutab endast Euroopa Liidu koostööpoliitikat, mis keskendub noorte **aktiivsele osalusele** ja **noorte omaalgatuse** toetamisele läbi informaalsete ning mitteformaalsete õppevormi. Programmi kaudu toetatakse **noorte mobiilsust** ehk liikuvust, edendatakse õppimist erinevates kultuurikeskkondades ning tutvustatakse inimõigusi ja **võrdseid võimalusi**. Programmi Euroopa Noored projektides omandavad noored hädavajalikke teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad neil tulevikus tööturul paremini silma paista ning kasvatavad neis kodanikutunnet²⁴. Vaata seotud mõisted: *Kultuuridevaheline õppimine, Rahvusvaheline noorsoovahetus, Tugimeetmed, Vabatahtlik teenistus*.

EUROOPA NOORTEFOORUM on Euroopa tasandil noorte esindusorganisatsioon, kuhu kuuluvad erinevate Euroopa riikide **noorteühingute katusorganisatsioonid** ja rahvusvahelised **noorteühingud**. Igat riiki saab Euroopa Noortefoorumis esindada vaid üks (katus)organisatsioon. Euroopa Noortefoorumi peamiseks **eesmärgiks** on mõjutada **noorte** huvidest lähtuvalt **noortepoliitika** kujundamist Euroopa Nõukogus, Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis ja Euroopa Liidus¹¹.

F

FINANTSARUANNE on aruanne, mis kajastab **projekti** või tegevuse käigus tehtud kulutusi ning millele lisatakse kõik **projekti** või tegevuse kuludokumentid, tööarvestuse lehed jms⁵³.

FORMAALNE HARIDUS on tasemeõpe koolides, kolledžites, ülikoolides ja teistes **haridusasutustes**, mis pakuvad enamasti täismahus **noortele** suunatud koolitust⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

FORMAALNE NOORTEGRUPP on selline noortest inimestest koosnev **grupp**, mille struktuur ja sageli ka ametlikud rollid määratakse väljastpoolt ning mis on enamasti registreeritud juriidilise isiku või selle allüksusena, nt erakond, asutus⁶. Formaalne organisatsioon on sotsiaalne struktuur, mida iseloomustavad formaalsus, hierarhiline struktuur, suurus, suhteline keerukus ja organisatsiooni pikk eluiga²⁸. Vaata seotud mõisted: *Mitteformaalne noortegrupp, Noortegrupp*.

G

GRANT on raha, mida antakse selleks, et vastuvõtja võiks teostada enda poolt planeeritud ja toetaja poolt heaks kiidetud tegevust. Grant võib olla eraldatud **projektitoetusena** või tegevustoetusena, nt uuringu või teadustöö teostamiseks ning sel juhul **finantsaruannet** toetuse kasutamise kohta toetaja poolt ei nõuta³⁵. Vaata seotud mõisted: *Projektitoetus*.

GRUPITÖÖ on koos tegutsemine seatud **eesmärgi** saavutamiseks. See on väikeste **gruppide** võimaluse kasutamine, kus osalejad õpivad maksimaalselt nii üksikelt kui individuaalselt. See sisaldab alati ka sotsiaalsete oskuste õppimist. Grupitöö soodustab saavutusi, tugevdab motiivatsiooni, õppijate vahel on enam positiivseid suhteid (hoolimata rahvusest ja soost), õppijate enesehinnang on kõrgem ja nad on sotsiaalselt osavamad⁷². Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös, Rühmatöö*.

GRUPP on üksus, milles on vähemalt kaks inimest, kes üksteist vastastikku mõjutavad ning on sellest mõjust teadlikud⁴⁹. Grupp on igasuguse ühise sotsiaalsete suhete **võrgustikuga** seotud inimeste kogum, milles valitseb ühtne liikmeksoleku ehk meie-tunne ja arusaam, et iga grupikuuluja käitumine mõjutab teisi grupi liikmeid²⁸.

H

HARIDUS on õppeprogrammidega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteem, mida ühiskond tunnustab ning mille omandatust ta kontrollib. Haridus jaguneb selle ülesannetest johtuvalt **üld-**, **kutse-** ja **huvihariduseks**, ning tasemetest lähtudes **alus-**, **põhi-**, **kesk-** ja **kõrghariduseks**¹⁵. Õppevormi alusel jaguneb haridus **formaalseks hariduseks**, **mitteformaalseks hariduseks** ja **informaalseks hariduseks**. Vaata seotud mõisted: *Alusharidus, Elukestev õpe, Formaalne haridus, Haridusasutus, Huviharidus, Informaalne haridus, Kesksaridus, Kutseharidus, Kõrgharidus, Mitteformaalne haridus, Põhiharidus, Täiendharidus, Õppekava, Üldharidus*.

HARIDUSASUTUS on **hariduse eesmärgi** elluviiv organisatsioon, sh koolieelne lasteasutus, põhikool ja gümnaasium, kutseõppeasutus, rakenduskõrgkool, ülikool, **huvikool**, täiendõppeasutus jm, samuti neid teenindav teadus- ja metoodikaasutus¹⁵.

HARIDUSLIKUD EESMÄRGID on õpetuslikku elementi sisaldavad **eesmärgid** inimeste arengu positiivseks mõjutamiseks⁶⁷. Vaata seotud mõisted: *Sotsiaalsed eesmärgid*.

HEATEGEVUS on annetuste tegemine või vabatahtlik tegevus teiste inimeste heaolu parandamiseks. Heategevus võib olla ka ühekordne toiming, ei pruugi olla planeeritud ega süsteemne tegevus ühiskonna muutmiseks³⁵.

HOOLDAJA on eestkostesatuse poolt hooldatava nõusolekul määratud isik täisealisele teovõimelisele isikule, kes vaimsete või kehaliste **erivajaduste** tõttu vajab abi oma õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel. Hooldaja ei ole hooldatava seaduslik esindaja ning ta teostab vaid kindlaid toiminguid⁵¹.

HUVIGRUPP on konkreetse piirkonna, probleemi või tegevuse suhtes oluliselt ja/või spetsiifiliselt huvi tundvad organisatsioonid, ühiskonnagrupid või üksikisikud. Nende huvi võib lähtuda mandaadist, mis annab esindamis-, vastutus- või valitsemiskohustuse, geograafilisest lähedusest, ajaloolisest seotusest, majanduslikest sissetulekutest ja paljudest muudest võimalusi ja muresid tekitavatest asjaoludest⁵. Huvigrupp tekib, kui avalikkuse liikmed otsivad teisi, kellel on mingis küsimuses nendega sarnased seisukohad²⁸.

HUVIHARIDUS on teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisharjumiste kogum, mis lisaks **üldharidusele** ja **kutseharidusele** loob täiendavaid eeldusi isiksuse arenguks, toetades inimesel elu ja tööga toimetulekut¹⁵. Huviharidus on juhendatud süsteemne astmelise **õppekava** alusel toimuv tegelemine huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppes ja tööst vabal ajal^{29,48}. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

HUVIJUHT on üldhariduskoolis töötav **noorsootöötaja**, kes omab noorsootöölalast haridust või sotsiaaltöölalast või pedagoogilist haridust ja saanud noorsootöölalast täiendkoolitust¹⁰. Huvijuht on koolis keskendunud kas **noorsootöö** korraldamisele või praktilisele teostamisele sõltuvalt kooli **arengukava** vajadustest ja tingimustest⁴⁵. Vaata seotud mõisted: *Noorsootöötaja*.

HUVIKAITSE / Eestkoste on ühenduse liikmete ja teiste selle **sihtrühma** kuuluvate inimeste huvide ja väärtuste kaitsmine suhetes **avaliku võimuga** ning avaliku arvamusega³⁵. Vaata seotud mõisted: *Katusorganisatsioon*.

HUVIKOOL on **huviharidust** võimaldav **haridusasutus**, mis lisaks haridusstandardit tagavatele koolidele pakub täiendavaid võimalusi astmelise **õppekava** alusel **hariduse** omandamiseks ja isiksuse arenguks, ning kus õpe toimub tööst ja haridusstandardit tagavate koolide õpetegevusest vabal ajal. Huvikoolid jagunevad a) muusika- ja kunstikoolideks; b) spordikoolideks; c) tehnika-, loodus-, loome- ja huvimajadeks ning -keskusteks. Huvikoolid võivad lisaks **huvihariduse** pakumisele korraldada ka **avatud noorsootööd**, **noorteinfot** ja **noorte nõustamist**^{15,30,48}.

HUVIMAJA / Huvikeskus on **haridusasutus**, mis pakub oma ressursside piires parimat arengukeskkonda, aidates õpilastel viia kokku nende huvid ja anded ning arendada oma anded elus toime tulla aitavateks. Tegevustena pakutakse **huviharidust**, teadmiste ja oskuste süvendamist huvipakkuval alal, kutse eelhariduse andmist, huvialast tegevust, vaba aja sisustamist, huvi tekitamist ja suunamist ning nooruki võimete ja ande määramist ning pakutakse võimalusi selle arendamiseks⁵⁹. Vaata seotud mõisted: *Haridusasutus, Huvikool*.

HUVIRING on **haridusasutuse, päevakeskuse** või **vaba aja keskuse** poolt pakutav **huvitegevuse** meetodiline vorm, mille aluseks on **tegevuskava**, mitte tasemeõppele iseloomulik astmeline **õppekava**, ning mis toimub regulaarselt eelnevalt teatatud ajal.

HUVITEGEVUS on süsteemne **tegevuskava** järgi toimuv juhendatud tegelemine huvialaga vaba tahte alusel, isiku huvist ja võimetest lähtuvalt, tasemeõppes ja tööst vabal ajal, **eesmärgiga** omandada süvendatud teadmised ja oskused valitud huvialal^{29,48}. Huvitegevus on huvist ja võimetest lähtuv organiseeritud isiksuse arendamine, et omandada teadmisi ja oskusi²⁹. Huvitegevust viiakse läbi suures osas **huviringide** vormis ning see ei eelda teatud eelteadmisi ega näe ette astmelist õpetegevust.

IDEEPROJEKT / Arendusprojekt on projekt, mille **eesmärgid** ei ole alati konkreetsed, vaid sageli mingit **visiooni** kandvad. Ideeprojekti käivitamisel tuleb sageli alustada **projekti** abil lahendatava küsimuse määramisest. Sellest tulenevalt ei

oleeideprojektidel ka **eesmärkide** saavutamiseks vajaminevad tegevused ega tegevuste kestused alati teada. Kõige kriitilisem on lõppeesmärgi määratlemine ja selle saavutamine. Iideprojektid on sageli organisatsioonisisisesed ning nende käivitusaas on reeglina pikk⁵². Vaata seotud mõisted: *Noorteprojekt, Projekt*.

IDENTITEET tähendab enese tajumist teistega suhetes oleva isikuna, sh sotsiaalse **võrgustiku** moodustava **grupiga**, nt perekonnaga⁶⁶. Identiteedil on oluline roll mina-pildis. See mõjutab endale antavaid hinnanguid ja psühholoogilist heaolu. Identiteet on see, kuidas inimene mõistab, kes ta on. Identiteet koosneb rollidest (erinevatest võimalustest); sellest, mida teised inimeselt ootavad, mida inimene teab ja oskab, millega toime tuleb ja millega mitte, kuidas teised teda näevad⁴⁷. Seejuures tähendab seksuaalne identiteet enda nägemist mehe või naisena ja sellele vastavate kultuurilisel kujundatud maskuliinsete või feminiinsete tunnuste omamist²⁸. Etniline identiteet tähendab arusaama enda etnilisest kuuluvusest⁵.

IGAÜHEÕIGUS on kõik õigused ja kohustused, mis seovad inimest loodusega, igapäevane õigus osa saada Eesti loodusest kui meie kõigi, kogu rahva ühisvarast. See asetab igapäevale, kes loodusega kokku puutub, nii matkajale, puhkajale kui maaoomanikule ja maavaldajale kohustuse hoida loodust inimväärse, puhta ja kaunina. Igaüheõigus sisaldab eetilisi tõekspidamisi, mida on austanud juba meie esisad ning mis tuginevad nii tavadele kui seadustele³⁴. Vaata seotud mõisted: *Kodanik*.

INDIVIDUAALNE TÖÖ on iseseisva (sõltumatu, autonoomse) õppimise viis, mille korral keskendutakse võimaluste ja kogemuste loomisele, mis on vajalikud selleks, et osalejatest saaksid võimekad, enesekindlad, enesemotivatsiooniga eluaegsed õppijad. Individuaalse töö käigus täidetakse juhendaja poolt antud õppeülesanne vastava juhendi alusel ilma välise juhendamiseta⁷². Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

INFO NOORTE KOHTA on teave **noorte** olukorrad ja vajadustest. Info noorte kohta on suunatud **noorsootöötajatele**, **lapsevanematele**, õpetajatele, poliitikutele, teistele **noortevaldkonnaga** seotud isikutele ja noortele. Infot noorte kohta kogutakse **noorsoouuringute** abil nii **kohalikul** kui **riiklikul tasandil**. Info noorte kohta on aluseks igasugusele **noortele** suunatud tegevusele⁶¹.

INFO NOORTELE on igasugune **noortele** suunatud ja neile huvipakkuv **informatsioon** peamiselt võimalustest vaba aja veetmiseks, nõustamiseks, suvel töötamiseks ja edasiõppimiseks. Samuti **informatsioon avatud noortekeskuste** tegevustest, **noorteühingutest**, piirkondlikest **noortele** suunatud **sündmustest** ning seadusandlusest⁶¹. Vaata seotud mõisted: *Informatsioon, Noortefot*.

INFOPORTAAL on internetipõhine noorte infokeskus, kus kajastatakse jooksvalt pidevalt uuenevat **infot noortele** ja **infot noorte kohta**⁶¹. Vaata seotud mõisted: *Informatsioon, Noortefot*.

INFORMAALNE HARIDUS on igasugust õppimist hõlmav tegevus, mida ei saa liigitada ei **formaalse hariduse** ega **mitteformaalse hariduse** alla; seda iseloomustab väga madal struktureeritus tase ja enamasti leiab see aset indiviidi tasandil (iseõppimine) või **grupi** tasandil (perekonnas, töökohal jm)⁴⁸. Informaalne haridus on väljaspool formaalset haridussüsteemi saadav haridus, igapäevaelu käigus toimuv organiseerimata ja juhuslik õppimine⁶⁵. Informaalne õppimine võib olla eesmärgiline, kuid vähem organiseeritud ja struktureeritud õppimine, mis toimub enesesuunduse, perekonnasuunduse või sotsiaalse suunduse baasil²⁴. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

INFORMATSIOON on igasugune kirjalik, suuline või visuaalne teave, mida edastatakse kommunikatsiooniprotsessis, kas ühesuunaliselt ehk informeerivalt või kahesuunaliselt ehk info saajalt tagasisidet või tegutsemist eeldavalt⁵⁴. Vaata seotud mõisted: *Info noorte kohta, Info noortele, Informatsioon, Noortefot, Noorte teavitamine*.

INIMKAUBANDUS on orjakaubandus ja orjapidamine selle kõikides erinevates kaasaegsetes vormides – inimest meelitatakse või sunnitakse tööpakkumise või mõnikord ka näiteks abielu kaudu muutma oma elukohta ja tegema midagi, millest kolmandad isikud kasu saavad. Tavaliselt on tegu seksuaalse ärakasutamisega (prostitutsioon, pornograafia), tööorjusega (kaevandus- ja vabrikutöölised, taluteenijad, lapssõdurid) või elundite eemaldamisega³¹. Vaata seotud mõisted: *Võrdsed võimalused*.

INNOVATIIVSED SUUNAD NOORSOOTÖÖS on **noorsootöö** suunad, mis Euroopa Liidu **noortepoliitikast** lähtudes rõhutavad **noorte osalust**, **noorte mõistmist** ja **noorte teavitamist**⁶⁰.

INNOVATSIOON tähistab uuenduste sisseviimist uue avastamise või selle leiutamise kaudu²⁸.

INTEGRATSIOON on üks peamistest kultuuri muutustest, mis tuleneb pidevast otsesest kontaktist kahe erineva kultuuri **grupi** vahel. Integratsiooni korral peetakse vajalikuks sidemete olemasolu nii oma kui põhirahvusega. Õpitakse põhirahvuse keelt ja kombeid ning kasutatakse neid laiemates ühiskondlikes suhetes, kuid säilitatakse ka oma keel ja kumbed, mida kasutatakse perekonnaringis ja rahvuskaaslastega suheldes⁵. Integratsioon on kahesuunaline protsess – see eeldab, et enamusühiskond kohandaks end immigrandidele, samavõrd kui immigrandid peavad kohandama enamusühiskonnaga. Integratsioon ei ole millegi kaotamine ega oma etnilise **identiteedi** muutmine, vaid uute, ühiskonnas toimetulekuks vajalike kvaliteetide omandamine⁴¹. Vaata seotud mõisted: *Sotsiaalne integratsioon*.

INTEGREERITUD MUDEL NOORSOOTÖÖS on erinevate valdkondade (haridus-, sotsiaal-, kriminaalennetus jt valdkonnad) vaheline koostöö **noorsootöö eesmärkide** saavutamiseks. Vaata seotud mõisted: *Lõimitud noortepoliitika*.

J

JÄTKUSUUTLIKKUS on **projektide** ja tegevusvormide omadus saavutada pikaajalist ja kestvat mõju⁵⁴. Vaata seotud mõisted: *Projekt, Noorte mõju, Noorteprojekt*.

K

KAASAMINE on a) ühenduste tegevus, mille sihiks on liikmeskonda, **sihtrühma** või tagalat oma **eesmärkide** teostamisel ja nende üle otsustamisel paremini rakendada ja aktiveerida; b) **avaliku võimu** või äriettevõtte tegevus, mille sihiks on anda **kodanikele** või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel³⁵. Vaata seotud mõisted: *Noorte osalus, Osalus*.

KARJÄÄRINÕUSTAMINE / Kutsenõustamine on tegevus, mis võimaldab inimesele teha ja ellu viia teadlikke otsuseid, mis on seotud tema karjääri arenguga. Need otsused võivad sisaldada pika-

ja lühiajaliste karjäärieesmärkide valikuid, samuti haridustee ja väljaõppe valikuid, mis on vajalikud nende **eesmärkide** saavutamiseks⁴⁸. Kutsenõustamise käigus on võimalus saada nõuandeid kutse-, õppe- ja töövalikute tegemiseks, täpsustada oma töö- ja õppesoove, hinnata enda kutsesobiivust testimise teel ning saada juhtnööre karjääri planeerimiseks ja töö otsimiseks³⁴.

KASUMIT MITTETAOTLEV ORGANISATSIOON vaata *Mittetulundusühendus*.

KATUSORGANISATSIOON on **mittetulundusühendus**, mille liikmed on juriidilised isikud ning mille üheks oluliseks **eesmärgiks** on liikmete **huvikaitse** teostamine³⁵.

KESKHARIDUS on haridustase, mis põhineb **põhiharidusel**. Keskharidus jaguneb üldkeskhariduseks ja kutsekeskhariduseks (annab õiguse asuda tööle õpitud kutse- või erialal). Keskharidus loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid **kõrghariduse** omandamiseks¹⁵.

KLASTERNOORSOOTÖÖS on ühte geograafilise piirkonda koondunud ja seeläbi omavahel seotud asutustest, sh **noorsootöö teenuste** osutajatest ja tugiinstitutsioonidest teatud **võrgustik**, kus organisatsioonid ühtaegu konkureerivad üksteisega ja teevad omavahel koostööd. Erinevaid asutusi iseloomustab sama **sihtrühm**. Klastrisse kuuluvate organisatsioonide seotus tagab teatud koostöömodelid ning tõstab **sotsiaalset integratsiooni** ja selle mõju. Klaster on erinevate institutsioonide koostöös ja sünergias arenev piirkondlik noorsootöövõrgustik⁶⁰. Vaata seotud mõisted: *Huvigrupp, Võrgustik, Ühistegevus*.

KODANIK on ühiskonna liige. Riigiõiguslikus tähenduses omab kodanik antud maa kodakondsust. **Kodanikualgatuse, kodanikuühiskonna** ja kodanikuühenduse mõistes ei ole kodakondsus kodaniku määratluse juures määrav, kodanik on ühiskonna liige, juriidiliselt võib olla mõne teise riigi kodanik või ilma kodakondsuseta³⁵. Vaata seotud mõisted: *Kodanikualgatus, Euroopa kodanik, Euroopa Liidu kodakondsus, Igapäheõigus*.

KODANIKUALGATUS on a) üksikisiku või kodanikuühenduse tegevus poliitiliste otsuste mõjutamiseks (nt **avaliku võimu** kaasamiseks mõne probleemi lahendamisse). Tavalised kodanikualgatuse vahendid on kontakti võtmine poliitikute ja ametnikega, avalikud pöördumised, demonstratsioonid, streigid,

survegruppide ja **sotsiaalsete liikumiste** moodustamine; b) laiemalt võttes on kodanikualgatus igasugune **avaliku võimu** institutsioonide väline algatus mõne eluvaldkonna edendamiseks. Väljend „kodanikualgatuse korras“ viitab tihti tegevuse vabatahtlikkusele³⁵. Vaata seotud mõisted: *Kodanik*.

KODANIKUKOHUSTUSED on iga **kodaniku** kohustus järgida hea **kodaniku** põhimõtteid, hoolimata kodakondsusest. Hea **kodanik** a) tunnetab oma kohta maailmas ja teiste inimeste seas ning mõistab, et elusolendid on asjadest tähtsamad; b) aitab lähedasi ja võõraid ning toetab nõrgemaid; c) astub välja ebaõigluse ja vägivalda vastu; d) teeb tööd ja õpib kogu elu; e) austab oma riiki ja selle tähtpäevi, tunneb põhiseadust ja õigussüsteemi ning täidab seadust ka väikestes asjades; f) tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu, on poliitiliselt teadlik, ilmutab kodanikuaktiivsust ega pea end tähtsusetuks inimeseks; g) austab inimvääriskust, võrdõiguslikkust ja teiste õigust olla erinev; h) hoiab loodust, mõtleb ka teistele elusolenditele ja järeltulivatele põlvedele; i) tunneb ajalugu ning austab oma ja teiste rahvaste kultuuri; j) on aus, lahke, sõbralik ja peab lugu heast naljast⁹.

KODANIKUVABADUSED on inimeste kui **kodanike** õigus kõnelda, avaldada trükiseid ja rahumeelselt kokku tulla, mida valitsus ei saa ära võtta²⁸.

KODANIKUÜHISKOND vaata *Kolmas sektor*.

KOGEMUSÕPE on õppimisviis, milles **noor** omandab konkreetseid kogemusi ja suudab neid hinnata (reflekteerida) oma isikliku elu ja väärtusorientatsioonide seisukohalt. See on ka nn õppimine tegemise kaudu (i. k. *learning by doing*, *experiential learning*)⁴⁰.

KOHALIKU OMAVALITSUSE TASAND on kohalikul omavalitsuselt antud haldusterritooriumil teatud toimingute teostamiseks mandaadi saanud juriidilise isiku tegevus konkreetse valdkonnas, arvestades kohaliku omavalitsuse siseid regulatsioone ja töökorraldust. Seejuures peab olema kindlaks määratud juriidiline raamistik ehk millest oma tegevuses lähtutakse, millised õigusaktid, protseduurireeglid, **arengukavad**, lepingud ja kokkulepped on siduvad ja millised soovituslikud⁵. Kohaliku omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada antud vallas või linnas sotsiaalarbi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, **noorsootööd**, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalpla-

neerimist, valla- ja linnasisest ühistransport ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellelegi teisele. Samuti on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas või linnas koolieelse lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja **huvikoolide**, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses³⁶. Vaata seotud mõisted: *Euroopa mõõde*, *Riiklik tasand*.

KOLMANDA TASEME PREVENTSIOON ehk tertsiaarne preventatsioon on tegevus juba probleemi kütkes olevate inimestega, sh sõltlased, puudega inimesed, kurjategijad jt eesmärgiga vältida kahjustuste suurenemist. Kuritegude ennetamisel rakendatakse kolmanda taseme preventsioonis abinõusid kurjategijate korduvkuritegude ennetamiseks. See võib muuhulgas toimuda trahvimise, kriminaalhoolduse või vabadusekaotuse abil³⁷. Vaata seotud mõisted: *Preventsioon*.

KOLMAS SEKTOR / Mittetulundussektor / Kodanikuühiskond on ühiskonna see osa, mis ei kuulu **avaliku võimu** ega ka kasumit taotleva **äri sektori** alla. See sisaldab **mittetulundusühendusi** ja nende tegevust. Laiemalt kuuluvad selle alla kõik **kasumit mittetaotlevad organisatsioonid** (moodustatud mittetulundusühingute seaduse, sihtasutuste seaduse, kirikute ja koguduste seaduse, erakonna seaduse, ametiühingute seaduse ja korteriühituse seaduse alusel)³⁵. Vaata seotud mõisted: *Avalik võim*, *Erasektor*.

KONSULTEERIMINE on otsuste langetamisele eelnev protsess, kus vastutav osapool küsib arvamust teistelt osapooltelt või sõltumatutelt ekspertidelt, ühiskondlike otsuste tegemisel annab **avalik võim** teistele asjast huvitatutele, sh **kodanikeühendustele** ja nende **katusorganisatsioonidele** võimaluse esitada oma arvamusi. Selle eelduseks on piisav informeerimine, piisavalt aega ja asjaolu, et võimalikke otsusevariante on mitu³⁵.

KOOLIKOHUSTUS on koolialiste **laste** kohustus õppimiseks õigusaktidega kehtestatud ulatuses. Koolikohustuslik on **laps**, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab seitsmeaastaseks. Õpilane on koolikohustuslik **põhihariduse** omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni¹⁵.

KOOLISPORT on sportlik tegevus koolis, koolidevahelised võistlused ja teised sportlikud **sündmused**, mis toimuvad koolivõimude poolt heakskiidetud kujul ja toetusel ning mis teenivad õpilaste kasvatuslikke ja **hariduslikke eesmäärke**⁸. Vaata seotud mõisted: *Noortesport, Tervisesport*.

KULTUURIDEVAHELINE ÕPPIMINE on **noortele** ja **noorsootöötajatele** rahvusvahelise suhtlemise kogemuste ja kultuuridevahelise õppimise võimaluste loomine⁴⁸. Kultuuridevaheline õppimine tähendab meist väga erinevate inimeste tajumise õppimist eri kultuuride seas austuse suurendamiseks ja väärikuse soodustamiseks, puudutades meid endid, meie sõpru, koostööd õiglase ühiskonna ülesehitamisel, kogukondade omavahelist ühinemist võrdsuse, solidaarsuse ja võimaluste suurendamise eesmärgil⁶⁶. Kultuuridevaheline õppimine on protsess, mis nõuab iseenda tundmist – seda, kust sina tuled, et olla võimeline ka teisi mõistma. See pole üksnes individuaalne protsess, vaid ka õppimine, kuidas koos elada ning õppida koos elama muutuvus maailmas⁵. Vaata seotud mõisted: *Vähemus*.

KUTSEHARIDUS on teatud erialal töötamiseks, teatud kutse saamiseks, teatud ametikohale kandideerimiseks või selle säilitamiseks vajalike teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteem, mille omandamine ja täiendamine loob eeldused tulemusrikkaks professionaalseks tegevuseks¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

KUTSENÕUSTAMINE vaata *Karjäärinõustamine*.

KVALITEEDI INDIKAATORID NOORTEPOLIITIKAS on **Euroopa Noorte Foorumi** poolt väljatöötatud olulised osad **noortepoliitikas**: a) **mitteformaalne haridus** – meetodite mitmekesisus; b) noorte koostöö, koostöötegemise olemasolu; c) õigusaktide olemasolu; **kaasatuse** määratlus; õigusaktide seos teiste valdkondadega; d) eelarve – administratiivse poole toetus ja **projektide** toetus; e) **noorte** informeerimise poliitika – **avatus**, vahendid, läbipaistvus jt; f) mitmetasandilisuus; oluline kohalik tasand, kõik tasandid teavad oma ülesandeid; g) **noorteuuringud** – selged faktid ja sisu tegevusele; h) **osalus** – sh **katusorganisatsioonide** tegevus; i) ministriumite vaheline koostöö, **lõimitus**; j) innovaatilisus, uuenduste olemasolu; k) **noorte** nõuandvate kogude olemasolu²⁵. Kvaliteedi indikaatorid on arvulised,

ajalised või kvaliteeti iseloomustavad näitajad, mis kirjeldavad **eesmäärke**, väljundeid, tegevusi ja sisendeid konkreetsetes ja mõõdetavates terminites⁵⁴.

KÕRGHARIDUS on **keskhariduse** baasil omandatav teaduslikule käsitlusele rajanev **haridus**, mida tõendab vastav lõpudokument⁷³. Kõrgharidust tõendava dokumendi on välja andnud sellekohase riikliku tunnustusega **haridusasutus**¹⁵.

LAAGER on **meetod noorsootöös**, mille peaeesmärk on **noorte** sotsialiseerimine läbi ühistegevuste, iseseisva toimetuleku soodustamise ja **grupiga** koos elamise. See sisaldab tegevusprogrammi koos õõbimisega. Vaata seotud mõisted: *Linnalaager, Meetodid noorsootöös, Noortelaager, Projektilaager, Töölaager*.

LAPS on EV **lastekaitse seaduse** kohaselt kuni 18-aastane inimene¹⁷. Vaata seotud mõisted: *Alaealine, Noor*.

LAPSEVANEM on **lapse** sünnitanud või eostanud isik ehk bioloogiline vanem või **lapse** lapsendanud isik, **lapse** seaduslik esindaja, kellel on õigus ja kohustus **last** kasvatada ja tema eest hoolitseda ning oma **lapse** õiguste ja huvide kaitsmise kohustus⁵¹.

LASTEKAITSE on **lapse** õiguste kaitse korraldamine ning järelevalve, mis tagatakse riiklike, omavalitsuste ja ühiskondlike organisatsioonide töö kaudu³⁸.

LASTEKAITSE SEADUS on **lapse** rahvusvaheliselt tunnustatud õigused, vabadused ja kohustused ning nende kaitse Eesti Vabariigis sätestav seadus¹⁷.

LINNALAAGER on reeglina linnas läbi viidav tegevusprogramm, kus **laps** tuuakse laagrisse hommikul ning viiakse koju pärastlõunal **lapsevanema** või **hooldaja** poolt. Päev sisustatakse mängude, ujumise ning ekskursioonidega. Päeva sisse võib kuuluda ka soe toit. Linnalaager toimub enamasti ilma õõbimiseta⁶³. Vaata seotud mõisted: *Laager, Noortelaager, Projektilaager, Töölaager*.

LOOVUS on isiksuse omaduste kogum, mis annab eeldused mistahes inimtegevuse valdkonnas leida uusi lahendusi ja saada algupäraseid tulemusi. Loovus hõlmab laiemalt kahte komponenti: a) loomine

kui tegevus ja b) looming kui loomistöö tulemus, sh uudne idee, toode, kunstiteos jm²⁷.

LÕIMITUD NOORTEPOLIITIKA on koordineeritud ja eesmärgikindel tegutsemine erinevates eluvaldkondades, mille sisuks on luua tingimused, et iga **noor** inimene saaks oma teel lapseest täiskasvanuikka nn õpivõimaluste ja -kogemuste paketi, mis sisaldab vajalikku ettetulevate väljakutsete, valikute ja võimalustega positiivseks toimetulekuks⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Integreeritud mudel noorsootöös, Kvaliteedi indikaatorid noortepoliitikas*.

LÕIMUMINE sisaldab endas vajadust kaasata **noored** aktiivsete partneritena spetsiifilistesse, nende olukorrast, püüdlustest ja võimetest lähtuvasse **projektidesse**. Sotsiaalse lõimumise all peetakse silmas **osaluse** edendamist tööturul ja juurdepääsu kõigile vajalikele ressurssidele, õigustele ja teenustele; **sotsiaalse tõrjutuse** riski ennetamist; tegutsemist ühiskonna kõige haavatavamate liikmete heaolu nimel; kõikide osapoolte kaasamist ja **osaluse** edendamist⁶⁹. Vaata seotud mõisted: *Integratsioon*.

M

MEETMED NOORSOOTÖÖS on abinõud **eesmärkide** saavutamiseks, tegevuste kogumid strateegiliste **eesmärkide** saavutamiseks, sh programmid, suuremad **projektid**, strateegilised investeeringud. Meetmed grupeeritakse tegevusvaldkondade kaupa⁴⁸.

MEETODID NOORSOOTÖÖS on spetsiifilised kavahohased tegutsemiseviisid, mis annavad tegevuse teatud osale kindlad raamid⁶⁵. Need on **noorsootöös** kasutatavad peamised tegutsemisviisid, mis sisaldavad endas kombineeritult erinevaid tegevusi. Meetodid eristuvad üksteisest funktsiooni ja laadi poolest⁴⁰. Vaata seotud mõisted: *Grupitöö, Individuaalne töö, Rollimäng, Rühmatöö, Töötuba, Õppekäik*.

MENTOR(LUS) on õpetamine **nõustamise** läbi. Mentor on kogenud ja usaldusväärne nõustaja, kes toetab õppijat, esitab väljakutse ja loob teatud **visiooni**⁷².

MISSIOON on teiste inimeste hüvangu või muude üldisemate väärtustega seotud **eesmärk**, mille huvides organisatsioon (nt **mittetulun-**

dusühing) tegutseb³⁵. Missioon on organisatsiooni olemasolu tegelik selge **eesmärk**, mis on sõnastatud selgete positiivsete ja inspireerivate lausetega, näidates teed kaugel **eesmärgi** suunas ning tuues esile organisatsiooni unikaalsuse⁷¹. Missioon annab lühida ja selge ülevaate sellest, milleks organisatsiooni tegelikult vaja on, milliste väärtuste toetamiseks töötatakse ning mida, kellele ja kuidas pakutakse⁵. Vaata seotud mõisted: *Arengukava, Eesmärk, Visioon*.

MITTEDISKRIMINEERIMISE PÕHIMÕTE on isikute võrdse kohtlemise eesmärgil loodud põhimõte, so võrdne kohtlemine olenemata isiku kodakondsusest, soost, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puuetest või seksuaalsest sättumusest²³. Vaata seotud mõisted: *Diskrimineerimine, Sallivus, Sotsiaalne tõrjutus, Võrdsed võimalused*.

MITTEFORMAALNE HARIDUS on igasugune organiseeritud ja eesmärgistatud õppimine, mis ei mahu **formaalse hariduse** alla; on suunatud erinevas eas õppijaskonnale ning võib leida aset nii **haridusasutustes** kui väljaspool seda⁴⁸. See sisaldab organiseeritud ja poolorganiseeritud hariduslikke tegevusi, mida viiakse ellu väljaspool formaalse haridussüsteemi struktuuri ja tavasid⁶⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

MITTEFORMAALNE NOORTEGRUPP on **noortest** inimestest koosnev **grupp**, mille kujunemine on stiihilisem, mille eripärad ja rollistruktuur tulenevad inimeste isiklikest omadustest ja milles kasutatavad sanktsioonid rolliootuste ja reeglite eiramise või rikkumise eest on psühholoogilist laadi ning mitteametlikud. Mitteformaalne grupp kujuneb enamasti ühiste huvide ja sarnasuse alusel⁶. Vaata seotud mõisted: *Formaalne noortegrupp, Noortegrupp*.

MITTEFORMAALNE ÕPPIMINE soodustab isikuse, tema **loovuse**, annete, initsiatiivi ja sotsiaalse vastutustunde arengut ning elus vajalike teadmiste, oskuste ja võimete omandamist. Selline õppimine toimub kursuste, koolituste, õpiringide, **projektõppe**, ühiskondliku tegevuse raames või muus õppijale sobivas vormis väljaspool formaalset haridussüsteemi. Õppetegevus on eesmärgiliselt organiseeritud, kuid ei pruugi vastata ühele või enamale **formaalse hariduse** definitsioonis nimetatud tingimustele (nt **õppekava**, kindel aja-periood, hindamine). Mitteformaalne õppevorm

on mõeldud kõikidele inimestele sõltumata nende vanusest²⁴. Vaata seotud mõisted: *Informaalne haridus, Mitteformaalne haridus.*

MITTETULUNDUSSEKTOR vaata *Kolmas sektor.*

MITTETULUNDUSÜHENDUS / Kasumit mittetaotlev organisatsioon on üldnimetus, mis hõlmab **mittetulundusühinguid**, **sihtasutusi** ja **seltsinguid**, kodanike- ja vabatahtlike ühendusi kui üksikisikutest liikmetega ühendusi, **katusorganisatsioone**, mittetulundusühistuid (nt korteriühistuid), vabaihendusi ja valitsuseväliseid organisatsioone kui **avalikust võimust** sõltumata ühendusi³⁵. Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühing, Sihtasutus, Seltsing.*

MITTETULUNDUSÜHING (MTÜ) on isikute vabatahtlik ühendus, mille **eesmärgiks** või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. MTÜ on eraõiguslik juriidiline isik, mille liikmeks võib olla iga füüsiline või juriidiline isik, kes vastab MTÜ põhikirja nõuetele⁴². Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühendus.*

N

NOOR on **noorsootöö** keskne subjekt, seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik⁴⁶. Vaata seotud mõisted: *Alaealine, Laps.*

NOORED NOORTELE MEETOD / Omaealiste koolitus on tegevus- ja koolitusprotsess, kus hea väljajõe saanud ja motiveeritud **noored** viivad kindla aja jooksul läbi mitteformaalseid või organiseeritud tegevusi omasugustele, kes sarnanevad koolitajatega ea, päritolu või huvide poolest. Noored noortele tegevus ja koolitus võib toimuda kas väikestes **gruppides** või isiklike kontaktide kaudu ja seda väga erinevates kohtades: koolides ja ülikoolides, klubides, kirikutes, töökohtades, tänaval või varjualustes – kõikjal, kus noored kogunevad⁴³. Omaealiste õpetamine on efektiivne, kuna noored on avatumad igasuguse mõjutamise ja vastastikuse mõju suhtes pigem suhetes eakaaslastega kui täiskasvanutega. Omataoliste **grupp** on inimesega võrdsete temasarnaste **grupp**, mis on tähtis **sotsialiseerumise** kanal²⁸.

NOORSOOALGATUS vaata *Noorte omaalgatus.*

NOORSOOPOLITSEI on politseiameti funktsionaalne struktuuriüksuse osa, mis tegeleb avaliku

korra ja sisejulgeoleku tagamisega, süütegude **ennetamise**, tõkestamise ja avastamisega, kuritegude kohtueelse menetlemisega, **väärtegude** menetlemisega **alaealistega** seotud tegevustes. Noorsoopolitsei peamine ülesanne on tegeleda **ennetustööga**, sh **preventsiooni**ürituste läbiviimine koolides, **noortelaagrites** jm¹².

NOORSOOTOÖ on **noortele** tingimuste loomine arendavaks tegevuseks, mis võimaldab neil vaba tahte alusel perekonna-, tasemekoolituse- ja tööväliselt tegutseda. Noorsootöö sisuks on **noorte** sotsiaal-, kultuuri- ja tervisekasvatus, mis soodustab **noorte** vaimset ja füüsilist arengut⁴⁶. Noorsootöö loob **noorele** tingimused personaalseks (isiklikuks) ja sotsiaalseks arenguks läbi uute teadmiste ja oskuste omandamise **mitteformaalse õppimise** keskkonnas⁴⁸.

NOORSOOTOÖALANE KOOLITUS tähendab kvaliteetseks **noorsootööks** vajalike teadmiste ja oskuste omandamise võimaluste olemasolu, kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamist **noorsootöö** arengu ja tulemuslikkuse soodustamiseks⁴⁸.

NOORSOOTOÖASUTUS on Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav riigiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus või eraõigusliku juriidilise isiku asutus, mille põhitegevuseks on **noorsootöö** korraldamine⁴⁶.

NOORSOOTOÖ PÕHIMÕTTED on aluseks igal tasemel tehtavale **noorsootööle**. **Noorsootöö** põhimõtted on järgmised: a) **noorsootööd** tehakse **noorte** jaoks ja koos **noortega**, **kaasates** neid **noorsootöö** otsuste tegemisse; b) **noorsootöös** lähtutakse **noorte** vajadustest, huvidest ja soovidest; c) **noorsootöö** põhineb **noorte osalusel** ja nende vabal tahtel; d) **noorsootöö** põhineb **noorte omaalgatusel**; e) **noorsootööd** läbib nii riigisisene kui ka rahvusvaheline **loomumine**; f) **noorsootöös** lähtutakse eetilistest kaalutlustest ning võrdse kohtlemise printsiibist; g) **noorsootöötaja** lähtub töös **noortega sallivuse** ja partnerluse põhimõttest⁴⁸.

NOORSOOTOÖ SEADUS on **noorsootöö** korraldamise õiguslikud alused sätestav seadus⁴⁶.

NOORSOOTOÖTAJA on noorsootööalast haridust või sotsiaaltööalast või pedagoogilist haridust omav ning noorsootööalast täiendkoolitust saanud isik, kes tagab professionaalse juhendamise **noorsootöös**, loob võimalused

sessis ja kaitsta oma huviseid neid puudutavates valdkondades⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorte mõju, Tallinna Noortenõukogu, Õpilassomavalitsus, Üliõpilasselendus*.

NOORTEKULTUUR on *noorte* poolt igapäevases elus kasutatavad põhitegevused, mis lähtuvad *noorte* põhieeldustest, väärtustest, normidest ja arusaamadest. Kultuur avaldub kasutatavates sümbolites, keeles, jutustustes, tegevuses ja kommetes⁵.

NOORTELAAGER on asutus, mis tegutseb Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt välja antud tegevusloa alusel. Noortelaagri ühe vahetuse pikkus on vähemalt kuus ööpäeva ning *laager* tegutseb aastas üle 60 päeva, pakkudes *noortele* taseme-koollitusevälist tasuta teenust, mille sisuks on *noorte tervistav ja arendav puhkus*⁴⁶. Noortelaagri korralduse kaudu tagatakse *noortele* võimalused tervistavaks ja arendavaks tegevuseks⁴⁸. Vahel kasutatakse noortelaagriga samatähenduslikult mõistet lastelaager. Vaata seotud mõisted: *Laager, Linnalaager, Projektilaager, Töölaager*.

NOORTELIIKUMINE on *noore* jaoks üks *sotsialiseerumise* viise, ühiskondlikust aspektist hõlmab noorteliikumine igasuguseid *noorte* koostegutsemise vorme, sh poliitiliste parteide noorteorganisatsioonid, üliõpilassuukumine, usuiline noorteliikumine, karskusliikumine, skautlikud noorteliikumised jt formaalsed ja mitteformaalsed *noortegrupid*⁴⁴. Vaata seotud mõisted: *Sotsiaalne liikumine*.

NOORTE MOBIILSUS tähistab liikumist asukohalt erinevate kohtade vahel, sh Eesti sisene liikuvus (nt Narvast Tallinnasse) ja liikuvus välisriikide vahel. Sotsiaalne mobiilsus tähendab inimeste ja inimgruppide liikumist ühiskonnasiseselt. Mobiilsus võib olla põlvkondade vaheline, mis tähendab staatuse muutumist vanemate ja nende täiskasvanud *laste* vahel. Mobiilsus võib olla ka põlvkonnasisene, mis tähendab staatuse muutumist inimese täiskasvanuea jooksul²⁹.

NOORTE MÕISTMINE on empaatiline ja kaastundeline põhinev inimese sisemine olek. Kui *noor* tunneb, et teine inimene mõistab või vähemalt püüab mõista tema olukorda, siis on *noorel* lihtsam seda inimest usaldada. Mõistmist saab väljendada verbaalsete ja mitteverbaalsete vahenditega, ent selle moodupuuks on inimese siirus. Noorte mõistmine on *noori* inimesi puudutava tegelikusega arves-

tamine. **Noorte** paremaks mõistmiseks on vaja tugineda *noorte valdkonna* struktuuridele, küsitlustele ja *noorteuuringutele*, vajadusel käivitada uurimisprogramm ning tagada vajalikud statistilised vahendid⁶⁹.

NOORTE MÕJU (i. k. *Youth Empowerment*) on selline olukord, kus *noored* on *kaasatud* otsuste tegemisse, ühiskondlike võimuorganite juures on olemas ja tegutsevad *noori* esindavad ühendused (*noortekogu* jt) ning *noorte* ja *noori* esindavate organisatsioonide poolt esitatud ettepanekud on võetud aluseks või *kaasatud* menetlusesse *noori* puudutavate otsuste tegemisel. Vaata seotud mõisted: *Noortekogu*.

NOORTE NÕUSTAMINE on *nõustamise* tagamine *noortele*, võimaldamaks neil langetada nende elu puudutavaid otsuseid⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Nõustamine*.

NOORTE NÕUSTAMISKESKUS on Eesti Seksuaaltervise Liiduga koostöös toimiv asutus, kus toimub eraldi vastuvõtt kuni 25-aastastele mõlemast soost *noortele*. Tegevuse üldisem *eesmärk* on säilitada *noorte* reproduktiivtervist ning *ennetada* riskikäitumist. Töö toimub individuaalse- ja paarinõustamise ning *grupitöö*- ja loenguvormis. Keskuses töötavad naistearstid, meesearstid, psühholoogid, ämmaemandad ning sotsiaaltöötaja¹³. Vaata seotud mõisted: *Noorte nõustamine, Nõustamine*.

NOORTE OMAALGATUS / Noorsooalgatus / Noorte initsiatiiv on *noorte, noortegrupi* või noorteühenduse tegevus mõne eluvaldkonna edendamiseks³⁵. Vaata seotud mõisted: *Kodanikualgatus*.

NOORTEOSAKOND on Haridus- ja Teadusministeeriumi struktuuriüksus, mille tegevuse *eesmärk* on kindlustada riikliku *noortepoliitika* põhimõtete ja *eesmärkide* kavandamine ja rakendamine, sh a) *noortepoliitika* teostamiseks vajaliku õigusruumi arendamine; b) *noortepoliitika* rakendamise eesmärgipärasuse ja järjepidevuse tagamine; c) *noortepoliitika* efektiivsuseks rakendamiseks vajalike ressursside kavandamine; d) *noortepoliitika sidususe* tagamine; e) noortepoliitika-alase avaliku dialoogi arendamine ühiskondlike kokkulepete saavutamiseks²⁶.

NOORTE OSALUS on *noorte* inimeste aktiivne või passiivne sekkumine ühiskonna protsessides-

se, **noorte mõju** ühiskonnas vastuvõetavatele otsustele (osalemine valimistel); **noortele aktiivseks osaluseks** ja **passiivseks osaluseks** mitmekesiste võimaluste ja motivatsiooni loomine⁴⁸. Noorte osaluse eeltingimuseks on **noorte** informeeritus. Noorte osalus on **noortega konsulteerimise** tagamine ja **noorte** suurem kaasamine neid ja nende elu puudutavate otsuste langetamise protsessi⁶⁰. Vaata seotud mõisted: *Aktiivne osalus, Kaasamine, Noorte kaasamine, Osalus, Passiivne osalus*.

NOORTEPOLIITIKA on **noore** tegelikest vajadustest ja väljakutsetest lähtuv koordineeritud ja eesmärgikindel tegutsemine erinevates eluvaldkondades⁴⁸. Noortepoliitika tähendab **kaasamist** ja juurdepääsu⁶⁸.

NOORTEPOLIITIKA NÕUKOGU on Haridus- ja Teadusministeeriumi juures tegutsev nõuandev kogu, mille ülesanneteks haridus- ja teadusministri nõustamisel on a) analüüsida Eesti **noortepoliitika** olukorda, sh **noortepoliitikat** puudutavate õigusaktide eelnõusid ja esitada nõukogu ettepanekud nende kujundamiseks; b) tagada laiapõhjaline nõuanne **noortepoliitika** ja **noorsootöö valdkonna** otsuste tegemiseks; c) teha ettepanekuid **noortepoliitika** strateegiliste dokumentide ja üleriigiliste ning **riiklike** programmide koostamiseks ja anda neile hinnanguid, tehes vajadusel algatuseettepanekuid nende loomiseks; d) vaadata läbi Haridus- ja Teadusministeeriumile esitatud taotlused **noorteühingute** aastatoetuste eraldamiseks ning **noorteprojektidele** ja **noorteprogrammidele**, **noorsootöö** riiklikele ja regionaalsetele programmidele, **noorsoo-uuringuteks** ning **noorsootöösutustele** toetuste eraldamiseks ja teha ettepanekuid nende rahastamise osas sõnastades tingimused ning kriteeriumid ja prioriteedid taotluste hindamiseks; e) kuulata ära erinevate **noortepoliitika** ja **noorsootöö** subjektide aruanded ja ettepanekud ning anda nende alusel arvamusi **noorsootöö valdkondade** arendamise põhimõtete osas; f) teha ettepanekuid Eesti **noortepoliitika** ja **noorsootöö** rahvusvahelise esindamise osas; g) esitada haridus- ja teadusministrile kokkuvõtte nõukogu tegevusest kord aastas 31. detsembriks. Noortepoliitika Nõukokku kuulub 11 liiget, sh **noorteühingute** esindajad, kohaliku omavalitsuse ja maavalitsuse esindajad, SA Archimedes esindaja, Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja ja Eesti Noorsootöö Keskuse esindaja²⁶.

NOORTEPOLIITIKA TOIMEVALDKONNAD on **noore** elu erinevaid aspekte puudutavad valdkonnad (**haridus, tööhõive, tervis**, kultuur, sotsiaalpoliitika, kuriteoennetus, keskkond, riigikaitse), mille kaudu **noortepoliitika** teostub⁴⁸.

NOORTEPROGRAMM on **noorsootöö valdkonda** kuuluv **tegevuskava**, mille realiseerimiseks koostatakse konkreetseid **noorteprojektid** ning mille kestus on rohkem kui üks aasta⁴⁶. Vaata seotud mõisted: *Noorteprojekt*.

NOORTEPROJEKT on **noorsootöö valdkonda** kuuluv **tegevuskava** koos eelarvega, mis teenib **noorsootöö eesmärke** ning mille kestus on kuni üks aasta⁴⁶. Vaata seotud mõisted: *Noorteprogramm, Projekt*.

NOORTESPORT on 7-18 aastaste isikute poolt professionaalse treeneri juhendamisel harrastatav saavutussportlik tegevus reeglina mõne spordiklubi juures. Vaata seotud mõisted: *Koolisport, Tervisesport*.

NOORTE TEAVITAMINE on aja- ja asjakohase, kvaliteetse ning kättesaadava **informatsiooni** ja **noorte** teavitamise teenuste tagamine **noortele**⁴⁸. Noorte teavitamine on laialaulelik informeerimine, mille käigus jõutakse nii **noorte** endini kui **noortega** kokkupuutuvate (koolides, klubides, ühendustes jne) täiskasvanuteni ja mille käigus soodustatakse **noorte osalust**⁶⁹.

NOORTE TERVISTAV JA ARENDAV PUHKUS on **noorsootöö valdkond**, mis loob **noortele** võimalused tervistavaks ja arendavaks tegevuseks **noorteprogrammide** ja **noorteprojektide** kaudu eelkõige **noortelaagrites**, kus lisaks eelnevale saadakse iseseisva elu-, suhtlemis- ja toimetulekukogemusi¹⁰. Vaata seotud mõisted: *Noortelaager, Projektlaager*.

NOORTE TÖÖKASVATUS on **noorsootöö valdkond**, kus mitmekesiste töökasvatusemeetodite kaudu kujundatakse **noorte sotsiaalset kompetentsust** ja tööharjumusi, mis läbi noor omandab kutse-eelseid oskusi¹⁰. Vaata seotud mõisted: *Töölaager, Õpilasmalev*.

NOORTEUURINGUD vaata *Noorsoouuringud*.

NOORTE ÕIGUSED on **noorte** inimeste õigus iga sugustele noorsootöölastele tegevustele, **informatsioonile, nõustamisele**, tööle ja teenustele ning õigus võrdsele ühiskondlikule kohtlemisele⁶¹.

NOORTEÜHING on **mittetulundusühing**, mille liikmetest vähemalt kaks kolmandikku on **noored** ja mille **eesmärgiks** on **noorsootöö** korraldamine ja läbiviimine ning mis on kantud **mittetulundusühingu** avalduse alusel Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteühingute registrisse⁴⁶. Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühendus*.

NÕUSTAMINE on teenus, mis aitab kliendil teha kõik temast sõltuva oma eluraskuste ületamiseks, leida võimaluse ise ennast aidata teda ümbritsevas keskkonnas³⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorte nõustamine*.

OMAEALISTE KOOLITUS vaata *Noored noortele meetod*.

OSALUS vaata *Noorte osalus*.

PASSIIVNE OSALUS on **noorte** osalemine ühiskonna poolt pakutavates tegevustes, protsessis ise mõjutamata⁴⁸. Passiivse osalemise üheks väljundiks on nimetatud ka lihtsalt valimistel osalemist. Vaata seotud mõisted: *Aktiivne osalus, Noorte osalus, Osalus*.

POPKULTUUR / Populaarne kultuur on osa ühiskonna kultuurist. Popkultuur koosneb sellest, mida inimesed teevad vabal ajal, ja toodetest, mis on mõeldud massitarbimiseks. Popkultuur toetab sotsiaalset korda, pakkudes meelelahutust indiviididele ja tugevdades sotsiaalseid süsteeme²⁸.

PREVENTSION / Ennetus on mingi ebasoovitava nähtuse või protsessi ärahoidmiseks või selle arengu pidurdamiseks tehtav töö. Ennetustegevus liigitatakse **sihtrühmast** lähtudes – kõikehõlmav ennetus on suunatud kogu elanikkonnale (sama **esmatasandi preventsiioniga**), valikuline ennetus on suunatud vastuvõtlikele rühmadele ning soovituslik ennetus on suunatud ohu suhtes vastuvõtlikele üksikisikutele⁵⁵. Lapse õiguste tagamise strateegia kohaselt on preventsiion tegevus, mis on suunatud varasele avastamisele ja sekumisele **lapse** õiguste tagamiseks ja kaitseks³⁸. Puuetega inimeste kontekstis võib preventsiion haarata mitmeid erinevaid tegevusvorme, nagu esmaabi, rasedusjärgne ja sünnijärgne hooldus,

toitumisõpetus, vaksineerimine nakkushaiguste vastu, endeemiliste haiguste vältimine ja piiramine, ohutusnõuded ning kavad õnnetuste ärahoidmiseks erinevates keskkondades, kaasa arvatud töökohtade ümberkohandamine kutsevigastuste ja -haiguste vältimiseks, samuti invaliidistumise vältimine keskkonna saastumise või relvakonfliktiga tagajärjel¹⁶. Vaata seotud mõisted: *Esmatasandi preventsiion, Kolmanda taseme preventsiion, Teise taseme preventsiion, Uimastipreventsiion*.

PROJEKT on tegevuste kogum, mida seob teatud ajaperiood ja mida viiakse ellu ainulaadse tulemuse saavutamiseks, milleks on tavaliselt püsiv kvalitatiivne muutus, uus teenus või toode⁵⁴. Projekt on ühekordne, enamasti uus ülesanne, millega taotletakse selgelt formuleeritud **eesmärgi** saavutamist ning mis erineb igapäevastest, rutiinsetest ülesannetest⁵². Vaata seotud mõisted: *Noorteprojekt, Projektope, Projekti toetus*.

PROJEKTITOETUS on raha, mida antakse selleks, et vastuvõtja võiks teostada enda poolt planeeritud ja toetaja poolt heaks kiidetud tegevust. Vastuvõtja on kohustatud kasutama projektitoetust planeeritud eelarve kohaselt ning esitama raha eraldajale toetuse kasutamise kohta **finantsaruande** ja **tegevusaruande**³⁵. Vaata seotud mõisted: *Grant, Projekt*.

PROJEKTLAAGER on **laager**, mille ühe vahetuse pikkus on vähemalt kuus ööpäeva ja mis tegutseb aastas mitte üle 60 päeva, pakkudes **noortele** tasemekoolitusevälist tasuta teenust, mille sisuks on **noorte tervistav ja arendav puhkus**⁴⁶. Tervistava puhkuse ja vaba aja veetmise projektlaagrite kaudu tagatakse **noortele** võimalused tervistavaks ja arendavaks tegevuseks⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Laager, Linnalaager, Noortelaager, Töölaager*.

PROJEKTÕPE on iseseisev enamasti rühmas õppimine, kus lahendatakse mingi eluline probleem (**projekt**). Projekt on töö, mis on ainukordne, millel on kindel algus ja lõpp, millele on määratud kindlad ressursid, mille mõte on saavutada püstitatud **eesmärgid**. Projektide sisu võib olla väga erinev, nt kava, plaan, ettepanek, väiksem või suurem uurimus jt⁷². Projektõpe on protsessile orienteeritud ühiskondliku **grupitöö** vorm⁴⁰. Vaata seotud mõisted: *Projekt*.

PROSOTSOTSIAALNE KÄITUMINE on abistav tegevus, mis on kellelegi vajalik ning toob talle kasu ja rõõmu. Abistamine võib olla formaalne või mitteformaalne, tööline või ebatööline, otse-

ne või kaudne. Prosotsiaalse käitumise vormid on a) enda ressurside annetamine isikutele või organisatsioonidele; b) endale kuuluvate asjade jagamine teistega; c) abi pakkumine teistele; d) kriisiolukorras oleva isiku aitamine²¹. Vaata seotud mõisted: *Heategevus*.

PÕHIHARIDUS on riigi haridusstandardiga ettenähtud kohustuslik üldharidusmiinimum. Põhihariduse omandamine loob eeldused ja annab õiguse jätkata õpinguid **keskhariduse** omandamiseks¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

PÕHIVAJADUS on lapse tavapärase vajadus, mis hõlmab vajadust **tervise, hariduse**, vaba aja, arengu ja ühiskonnas osalemise järele³⁸. Vaata seotud mõisted: *Toimetulek*.

PÄEVAKESKUS / Vaba aja keskus on erinevatele ea- ja **sihtgruppidele** suunatud tegevusi pakkuv asutus, kus võib aset leida erinev **huvitegevus** või **huviringid**, pakkudes erinevatele **sihtgruppidele** vaba aja veetmise keskkonda. Vaata seotud mõisted: *Huvimaja*.

RAAMDOKUMENT on konkreetset valdkonda reguleeriv kava, mis loob aluse strateegilisele tegevuste planeerimisele ja läbiviimisele, määratleb tegevuse aluseks olevad põhimõtted, valdkonna prioriteetidid ja tegevusraamid³².

RAHVUSLUS on inimeste poolt jagatav ühise kultuurilise **identiteedi** tunne ja teadmine ühise geograafilise piirkonna, päritolu, usu, keele, ajaloo või ühise vaenlase olemasolust. Rahvuslus annab meie-grupi-tunde, mille abil väga erinevad inividid ja ühiskonna alagrupid saavad end identifitseerida²⁸.

RAHVUSVAHELINE NOORSOOTÕÖ on **noorsootöövaldkond**, mis loob **noortele** võimalused rahvusvaheliseks koostööks oma eakaaslastega teistes riikides, arendab **tolerantsust** erinevate kultuuride tundmaõppimise abil, annab teadmisi kultuuride erisustest, rikastades **noorte** maailmapilti¹⁰.

RAHVUSVAHELINE NOORSOOVAHETUS on erinevatest, peamiselt Euroopa riikidest pärit **noortegruppide** omavaheline erinevat laadi kohtumine (**laagrid**, seminarid, linnaekskursioonid jt), mille käigus käsitletakse üheskoos huvipakkuvaid

teemasid ning tutvutakse üksteise maade ja kultuuridega. Rahvusvaheline noorsoovahetus on ka programmi **Euroopa Noored** alaprogramm. Noorsoovahetuse **eesmärk** on anda **noortele** võimalus korraldada ise kokkusaamine partneritega teistest (Euroopa) riikidest, et arutada koos huvitavaid ja olulisi kooliväliseid küsimusi (nt noorteprobleemid, keskkond, rassism, narkomaania, noorte vaba aja veetmise võimalused, vägivald jne). Samuti aitab see tutvuda teistsuguste kultuuritraditsioonidega, annab rahvusvahelise **projekti** korraldamise kogemuse, avardab teadmisi erinevatest maailma-vaadetest, võimaldab luua koostöö- ja sõprussidemeid muust rahvusest **noortega**²⁴. Vaata seotud mõisted: *Euroopa Noored programm*.

REHABILITATSIOON on protsess, mis sisaldab meetmeid isiku funktsioonide arendamiseks ja/või taastamiseks, puudega kohanemiseks, funktsiooni puudumise või funktsionaalse piiratuse kompenseerimiseks abivahendite, õpitud uute vilumuste või teiste inimeste abiga. See sisaldab taastusravi, sotsiaalset, pedagoogilist ja ametialast rehabilitatsiooni. Rehabilitatsiooni **eesmärgiks** on saavutada ja hoida inimese võimalikult kõrget füüsilise, meelise, intellektuaalse, psüühilise ja/või sotsiaalse funktsioneerimise taset, võimaldades talle suuremat iseseisvust elamise, õppimise ja töötamisega toime tulekuks ning kõrgeimat elukvaliteeti¹⁶.

RELIGIOON on uskumuste ja rituaalide kogum, mis on seotud millegi pühaga²⁸.

RESOTSIALISEERUMINE on protsess, mille käigus omandatakse uusi väärtusi ja norme selleks, et täita uut rolli²⁸. Vaata seotud mõisted: *Desotsialiseerumine, Sotsialiseerumine*.

RIIKLIK TASAND on igasugune tegevus, mille **sihtgruppiks** või kasusaajateks on kogu riigi elanikkond laias mõistes. Näiteks on üleriigiliste **projektidena** määratletavad maanteede või riikliku haigla ehitus, rahvaloendus, riigiettevõtte erastamine jt³². Vaata seotud mõisted: *Euroopa mõõde, Kohaliku omavalitsuse tasand*.

ROLLIMÄNG on tehnika, mis keskendub arutleva mõtlemise keskele elemendile – võimele mõista teiste seisukohti. **Eesmärk** on aidata osalejatel kasutada õpitut konkreetsetes olukorras, seejuures eeldades, et mängitava rolli kaudu kujuneb vastav samastamine. Olles kujutletavalt kellegi teise rollis, mängitakse läbi nii vastavad tunded kui käitumismallid, seega aitab rollimäng osaleja-

tel kogeda teiste võimalikke mõtteid, tundeid ja tegusid⁷². Rollimängu vajalikud komponendid on selgelt väljendatud **eesmärk**, täpselt määratletud rollid, tagasisidet andva vaatleja olemasolu ning kriteeriumid rollimängu hindamiseks¹. Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

RÜHMATÖÖ on töökorraldus, kus **grupp** jaguneb õppeülesande täitmiseks 3-8 liikmelistesse rühmadesse. Rühmatöö on **grupiga** koos tegutsemine kindlate asjaolude arvestamise ja reeglistest kinnipidamisega, saavutamaks seotud ühist **eesmärki**. Rühm analüüsib ühiselt tingimused, planeerib oma edaspidise tegevuse, jaotab vajadusel tervikülesande osadeks, mida täidavad erinevad rühmaliiikmed. Tegevuse lõpul esitab rühm tulemused kogu **grupile**. Õppeülesanded võivad olla kõikidele rühmadele ühesugused või igale rühmale erinev, sõltuvalt osalejate informeeritusest, erinevatest võimetest ja huvidest⁷². Vaata seotud mõisted: *Grupitöö, Meetodid noorsootöös*.

S

SALLIVUS / Tolerantsus on erinevuste austamine, hindamine ja heakskiit globaalses tähenduses. Sallivus tähendab elamist ja tegutsemist teistele kultuuridele hinnangut andmata, nende avatult aktsepteerimist, toetades teiste inimeste inimõigusi ja vabadust puudutavaid väärtusi⁶⁶.

SEIKLUSKASVATUS / Elamuspedagoogika on sotsiaalse ja pedagoogilise kasvatusmeetod, mis toetab inimese isiksuse arengut ning aitab parandada sotsiaalset läbisaamist. Erinevate individuaalsete ja rühmategevustega ühises rühmas aredatakse **lapse** isiksust ning sotsiaalseid toimetulekuoskusi. **Eesmärgid** saavutatakse läbi **rühmatöö**, mis pakub igapäevast elust erinevaid tegevusi, sh matkamine, ronimine, kanuusõit, looduses toimetulek³⁹. Vaata seotud mõisted: *Toimetulek, Sotsiaalne kaasatus*.

SELTSING on kahe või enama isiku poolt seltsingulepinguga sätestatud koostöövorm, millega seltsinglased kohustuvad tegutsema ühise **eesmärgi** saavutamiseks, aidates sellele kaasa lepinguga määratud viisil, eelkõige panuste tegemisega. Seltsinglased on kohustatud seltsingut kaitsma kahju tekitamise eest ja arvestama teiste seltsinglaste huvidega. Seltsingulepingut reguleerib Võlaõigusseadus.

Seltsinguleping võib olla kirjalik, suuline või notariaalne⁷⁰. Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühendus*.

SIDUSUS Euroopa noortevaldkonnas on ülevaate saamine poliitikatest, mis **noori** puudutavad ning tasanditest, kus vahelesekkumine oleks kõige kasulikum⁶⁹.

SIHTASUTUS on eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste **eesmärkide** saavutamiseks⁵⁶. Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühendus*.

SIHTRÜHM on inimesed, kelle huvides tegevustoomed või ühendus tegutseb, seejuures võivad inimesed olla ühenduse praegused või potentsiaalsed liikmed, teostajad ja/või **vabatahtlikud**³⁵.

SKAUTLIK MEETOD on tegevusvorm, mille osadeks on töötus ja seadused, noore ja täiskasvanu suhe, tegutsemine väikestes gruppides, loodus, arendav tegevusprogramm, õppimine läbi tegevuse, sümboolne raamistik. Skautluse sümboolseks raamistikuks skautluse tekkimisel oli loodus ja **eesmärgiks** õppida, kuidas metsas hakkama saada. Tänapäeval on tegutsemispiirid tunduvalt laienenud ja skaudiks olemine tähendab nii toimetulemist igasuguses keskkonnas kui ka **loovat** mõtlemist, väljakutset iseendale ja suutlikkust omada ühiskonnas aktiivset rolli. Oluline tähtsus on skautluses ka sümboolikal – skaudimärkidel ja -vormil, mis aitavad motiveerida noori end arendama ja aitavad tagada noorte võrdsust¹⁴.

SOTSIAALNE INTEGRATSIOON on indiviidi või rühma sulamine ühiskonda ja selle toimimise süsteemidesse³⁸. Vaata seotud mõisted: *Integratsioon, Sotsiaalne kaasatus, Sotsialiseerumine*.

SOTSIAALNE KAASATUS on üksikisiku tasandil võimalus osaleda ja kaasa rääkida erinevates tegevustes ja tegevusvormides. Sotsiaalne kaasatus eeldab indiviidi ligipääsu tegevustele ja organisatsioonidele⁶⁸. Vaata seotud mõisted: *Kaasamine, Noorte kaasamine, Sotsiaalne integratsioon*.

SOTSIAALNE KOMPETENTSUS on isiksuse oskuste kogum, mis sisaldab verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlemisoskusi, koostöö- ja meeskonnatööoskusi, oskust lahendada konflikte ja jõuda konsensusele, juhtimiskompetentsust, sotsiaalset vastutust, **tolerantsust** ja **kodanikualgatust**⁴⁰.

SOTSIAALNE LIIKUMINE on inimeste ja organisatsioonide koostöö teatud ühiste laiahaardeliste **eesmärkide** nimel. Liikumine ei võrdu ühegi ühendusega, vaid on organisatsiooniliselt hajus **võrgustik** või hulk erinevaid **võrgustikke**. Liikumine võib alguse saada üldsuse protestilainetest, aga on pikaajalisem ja püsivam³⁵. Vaata seotud mõisted: *Noorte liikumine, Võrgustik*.

SOTSIAALNÕUSTAMINE on isikule teabe andmine tema sotsiaalsetest õigustest ja abistamine konkreetsete probleemide lahendamisel³⁴. Vaata seotud mõisted: *Nõustamine, Noorte nõustamine*.

SOTSIAALNETÕRJUTUS on olukord, kus inimene mingite heaoluks vajalike ressursside puudumise tõttu ei saa osaleda ühiskonna majanduslikus, sotsiaalses, poliitilises ja/või kultuurilises elus. See on indiviidi ja ühiskonna vaheliste sidemete katkemine, kus ühelt poolt võib ühiskond indiviidi ära tõugata, ta väljaspooleks muuta, teisalt võib indiviid ise kas tahtlikult või näiteks normide rikkumise tõttu ühiskonnast kõrvale tõmbuda (38, 68). Vaata seotud mõisted: *Diskrimineerimine, Integratsioon, Mittediskrimineerimise põhimõte, Sotsiaalne integratsioon, Sotsiaalne kaasatus*.

SOTSIAALSED EESMÄRGID / Üldised eesmärgid on konkreetset **eesmärgid** muudatuste toimumiseks ühiskonnas⁶⁷. Üldine **eesmärk** on **projekti** või tegevuse kaugem siht, mille saavutamisele **projekt** või tegevus on suunatud, kuid milleni jõudmiseks vajatakse mitmete **projektide** või tegevuste koosmõju⁶⁴. Vaata seotud märksõnad: *Eesmärk, Hariduslikud eesmärgid*.

SOTSIALISEERUMINE on protsess, mille kaudu inimene omandab antud ühiskonnas kui sotsiaalses rühmas olulised teadmised, väärtused, normid ja käitumisviisi, mida nimetatakse ka sotsiaalseks kogemuseks või kohanemiseks. Sotsialiseerumine on inimese sünnipärane võime omandada teda ümbritseva kultuurikeskkonna reeglid. Sotsialiseerumine kindlustab ühiskonna sotsiaalse ja kultuurilise järjepidevuse, võimaldab ühiskonna uutel liikmetel kohaneda sotsiaalse keskkonna nõuete ja normidega ja sotsiaalselt edukalt tegutseda. Sotsialiseerumise mõjurite või kanalitena toimivad riik ja ühiskond, erinevad institutsioonid, inimest ümbritsevad erinevad **grupid**, perekond ning inimese individuaalsed omadused (5, 28, 47). Vaata seotud mõisted: *Desotsialiseerumine, Resotsialiseerumine*.

STRATEEGIA on kogum **eesmärkide**, prioriteetide, programmide, tegevuste, otsustuste ja ressursside määratlusest, mis lähtuvad sellest, millise organisatsiooniga on tegemist ning millega ja milleks organisatsioon tegeleb. Strateegiad varieeruvad nii tasandite, funktsioonide kui ka ajalise mootme osas. Strateegilised **eesmärgid** on fundamentaalsed kokkulepped selle kohta, kuidas on asjad siis, kui asjad on hästi. Strateegilised dokumendid loovad laiemat poliitilist konteksti, mis võimaldavad püstitada realistlikke **eesmärke** pikemaks ajaperioodiks, määratleda huvigruppe, võtta arvesse potentsiaalseid rahastamisvõimalusi ja majanduslik-tehnilisi nõudmisi⁵.

SUBKULTUUR on ühiskonna alagrupis esinevad iseärasused väärtustes, arusaamades, normides ja käitumises²⁸. Vaata seotud mõisted: *Noortekultuur*.

SUUNATUD NOORSOOTÖÖ on erinevatele vanusegruppidele ja **sihtgruppidele** kohandatud **noorsootöö**¹³.

SÕLTUVUS on millegi vajamine sellisel määral, et inimene ei kontrolli mõistusega, miks või millal ta peab seda (ainet, tunnet vms) saama või tarbima. Sõltuvus võib olla füüsiline, psüühiline või mõlemat. Füüsiline sõltuvus on see, kui inimese organism mingist ainetest sõltub, sellega kaasneb tolerantsus vastava aine suhtes, mis tähendab, et sama efekti saavutamiseks on vaja aina suuremat annust. Psüühiline sõltuvus tähendab, et himu mingi joovastava aine järele on mõistuslik, kuid inimene ei suuda sellele vastu seista. Sõltuvust on kirjeldatud kui indiviidi kaitsereaktsioon oma sisemaailma säilitamiseks ning see on suunatud inimese sisemaailma psühholoogilis-tunnetuslike traumade vastu. Sõltuvus võib tuleneda sotsiaalsest keskkonnast, perekonnast, isiku sünnipärasest haavatavusest, isiksuslikest omadustest, toimetulekust koolis, läbielatud sündmustest, **subkultuuri** mõjust või mitmete tegurite koosmõjust²¹. Vaata seotud mõisted: *Preventsioon, Sõltuvusained, Sõltuvuste liigid, Uimastipreventsioon*.

SÕLTUVUSAINED on inimeses füüsilist (pidev vajadus annuseid suurendada ärajätunähtude leevendamiseks, ning isiksuse muutus), psüühilist (ületamatu tung ainet hankida ja kasutada) või sotsiaalset laadi sõltuvust tekitavad ained. Eestis on legaalsed sõltuvusained alkohol, tubakas, kohv ning eriresepti alusel väljastatavad mõned ravimid. Narkootiliste ravimite (ainete) kasutamise ja

turustamise kord, sh ainete nimekirjad, on kehtestatud EV Tervishoiuministeeriumi määrusega⁵⁰. Vaata seotud mõisted: *Sõltuvus*.

SÕLTUVUSTE LIIGID kirjeldavad sõltuvuse laadi. Sõltuvus võib olla füüsiline, sotsiaalne või vaimne. Vastavalt sõltuvuse liigile või nende koos esinemisele tuleb valida sobiv abistamise meetod²¹. Vaata seotud mõisted: *Sõltuvus*.

SÄÄSTEV ARENG on Euroopa kontekstis selline majanduskasv, mis rahuldab ühiskonna heaoluvajadusi lühiajalises, keskmises ning eelkõige pikemas perspektiivis. See rajaneb veendumusel, et areng peab rahuldama tänapäeva vajadused, kahjustamata seejuures tulevaste põlvete väljavaateid. Säästev areng tähendab tingimuste loomist pikaajaliseks keskkonda arvestavaks majandusarenguks²³.

SÜNDMUS / Üritus on ühekordselt konkreetse **eesmärgiga** (võib olla ka meelelahutuslik) ja kindlatel teemadel kava alusel toimuv planeeritud alguse ja lõpuga tegevus. Sageli on sündmus pikaajalisema **projekti** väljundiks. Sündmus ei hõlma selle tegevuse ettevalmistuse ega järeltegevuse protsessi. Vaata seotud mõisted: *Projekt*.

TALLINNA NOORSOOPROJEKTIDE TOETUS on Tallinna Spordi- ja Noorsooameti poolt eraldatav toetus **noorteprojektidele** ja **noorteprogrammidele**. Toetust jagatakse Tallinna linna eelarvest mittetulundustegevuseks toetuste andmise korra alusel, lähtudes kinnitatud noorsootöölalastest prioriteetidest ning taotleja poolt esitatud vormikohasest taotlusest⁶².

TALLINNA NOORTENÕUKOGU on Tallinna Linnavalitsuse poolt moodustatud alatine komisjon Tallinna linna **noortepoliitika** kujundamiseks ja **noorsootöö** paremaks korraldamiseks. Noortenõukogu ülesanded on ettepanekute esitamine Tallinna linnavalitsusele **noorsootöö** parendamiseks, **noortepoliitika** kujundamiseks ning **noorteprojektide** toetamiseks linna eelarvest⁶². Vaata seotud mõisted: *Noortekogu*.

TEGEVUSARUANNE on teostatud ja planeeritavaid tegevusi ning ressursside kasutust kajastav aruanne, mille sageduse määrab **projekti** või te-

gevuse ajakava ja leping rahastajaga⁵⁴. Vaata seotud mõisted: *Projekt, Tegevuskava*.

TEGEVUSED on **meetmete** all selgitusena kirjeldatavad, **meetmete** rakendamiseks kavandatavad olulisemad toimingud, mis ei ole oma iseloomult lühiajalised (pigem käsitletavat lähenemisviisidena)⁴⁸. Tegevused on konkreetse **projekti** erinevad etapid seatud **eesmärkide** saavutamiseks⁶⁷. Tegevused on **projekti** väljundite tootmiseks ehk tulemuste saamiseks vajalikud toimingud ja ülesanded⁵⁴.

TEGEVUSKAVA / Tegevusplaan on konkreetse **eesmärgi** täitmiseks või **projekti** elluviimiseks koostatud mitmesuguste tegevuste kogum, mille juures on selgelt märgitud nende **tegevuste** iseloom, toimumise koht ja aeg ning kasutatavad ressursid⁶⁷. Vaata seotud mõisted: *Arengukava*.

TEGEVUSSUUNAD on peamised **eesmärgid**, millest kõik **tegevused** lähtuvad, tegevussuunad põhinevad teemadel, mida soovitakse **noortes** arendada. Tulemuste mõõtmiseks on olemas vastavad indikaatorid.

TEISE TASEME PREVENTSIOON ehk sekundaarne preventatsioon on tegevus inimestega, kellel on suurem oht sattuda probleemi kütke. Kuritegude ennetamisel hõlmab teise taseme preventatsioon abinõusid, mida kasutatakse siis, kui tekib kahtlus, et teatud isikud on potentsiaalsed kurjategijad või ohvrid. Küsimus võib olla ka spetsiaalsetes politseipoolsetes panustes teatud kuriteguderohketel ajahetkedel³⁷. Puuetega inimeste kontekstis on teise taseme preventiooni **eesmärgiks** takistada puuetel põhjustamast püsivaid funktsionaalseid vaegusi või piiranguid¹⁶. Vaata seotud mõisted: *Preventsioon*.

TERVIS on täieliku kehalise, vaimse ja sotsiaalse heaolu seisund, mitte ainult haiguste ja tervisehäirete puudumine, vastavalt Maailma Tervishoiuorganisatsiooni määratlusele⁷. Vaata seotud mõisted: *Tervisedendus, Tervise edendamine*.

TERVISEDENDUS on laiem tervisekäsitlus kõigi **tervise** determinantide – majanduslike, sotsiaalsete, keskkondlike ja käitumuslike kaudu⁷. Vaata seotud mõisted: *Tervis*.

TERVISE EDENDAMINE on rahvatervise seaduse kohaselt inimese **tervist** väärtustava ja soodustava käitumise ja elulaadi kujundamine ning **tervist** toetava elukeskkonna sihipärane arendamine⁷. Vaata seotud mõisted: *Tervis*.

TERVISESPORT on kehaliselt aktiivne tegevus, mille **eesmärk** on tagada inimese organismi häireteta funktsioneerimine erinevatel eluperioodidel ja mis on kvaliteetse elu eelduseks. Tervise spordi puhul on sportija koormuse reguleerijaks enesetunne – inimese peab tundma end harjutust sooritades hästi ja mõnusal⁷. Vaata seotud mõisted: *Koolisport, Noortesport, Tervis*.

TOIMETULEK on füüsiline, psüühiline ja sotsiaalne suutlikkus igapäevaeluga toime tulla³⁸. Toimetulek on inimese seisund, milles pingutus oma vajaduste rahuldamisel konkreetses keskkonnas, õiguste realiseerimisel ja kohustuste täitmisel on temale jõukohane ega piira tema arengut. Jõukohane on see tegevus, mille **eesmärk** on vastavuses inimese sisemiste ja väliste (keskkonna) ressurssidega²¹.

TOIMETULEKU RASKUSED on riskid või reaalne olukord (sh vaesus), mis takistab inimese ühiskondlikku **osalust** ja tekitab sotsiaalset isolatsiooni³⁸. Toimetuleku raskuseid leevendab riik toimetulekutoetuse maksimisega puudusekannatajatele kohaliku omavalitsuse vahendusel. Puuduse leevendamiseks kohaldavad kohalikud omavalitsused vastavalt olukorrale nii sotsiaalteenuseid kui ka muud sotsiaalabi. Toimetulekutoetust makstakse siis, kui kõik muud vaesuse ja puuduse leevendamise abinõud ei ole olnud efektiivsed⁵⁷. Vaata seotud mõisted: *Sotsiaalne kaasatus, Vähemate võimalustega noor*.

TOLERANTSUS vaata *Sallivus*.

TUGIMEETMED on **noorsootöö** arendamisele ja **noorsootöötajate** enesetäiendamisele suunatud **projektid eesmärgiga** tõsta tulevaste rahvusvaheliste **noorte projektide** taset. Tugimeetmed on üheks **Euroopa Noored programmi** kandvaks ja arendavaks jõuks, sest nende kaudu juhitakse noorsootöölase tegevuse kvaliteeti. See toimub peamiselt toetades rahvusvaheliste **võrgustike**, partnerlussuhete ja uuenduslike **projektide** arengut. Selle alaprogrammi kaudu edendatakse väga erinevaid tegevusvorme – alates diskussioonidest Euroopa **noortepoliitika** päevakorralistel teemadel ja lõpetades konkreetsete **projektide** teostuseks vajalike partnerlussuhete arendamisega²⁴. Vaata seotud mõisted: *Euroopa Noored programm*.

TÄIENDHARIDUS on üldhariduslikud ja kutsealased teadmised, oskused, vilumused ning kutse- nõuetele vastavad käitumisharjumused ja väärtused,

mis on vajalikud olemasolevate säilitamiseks ja laiendamiseks¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

TÖÖHÕIVE on **noorte** kontekstis Euroopa Liidus keskendunud vajadusele vältida pikaajalist töötust, tuginedes individuaalsele **nõustamisele**, haridussüsteemide arendamisele, **haridusest** ennetähtaegselt lahkuvate **noorte** arvu vähendamisele ning uute tehnoloogiate alase juhendamise kõigile kättesaadavaks muutmisele. Tööhõive valdkonnas peavad liikmesriigid edendama kõigi tööturul tegutsevate isikute **löimumist** ja edasijõudmist⁶⁹. Vaata seotud mõisted: *Karjääri- nõustamine*.

TÖÖKASVATUS on mitmekesiste **meetmete** kaudu **noorte** tööhõivevalmiduse tõstmine ning **noorte** olukorra parandamine tööturule sisenemisel⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorsootöö valdkond, Töölaager, Õpilasmalev*.

TÖÖLAAGER on 13–18 aastastele **noortele** suunatud üksiku rühmana ning **projektilaagrina** tegutsev **töökasvatuse** vorm, mis võimaldab **noortel** omandada teadmisi ja kogemusi tööelust ning kujundab **sotsiaalset kompetentsust**. Töölaagri kestuseks on vähemalt viis tööpäeva. **Noored** töötavad vastavalt seadusandlusele kokkulepitud tasu eest või **vabatahtlikena**. Lisaks viiakse töölaagris läbi ka vaba aja tegevusprogrammi, mis teenib **noorte tervistava ja arendava puhkuse** eesmärki. Vaata seotud mõisted: *Töökasvatus, Õpilasmalev*.

TÖÖTUBA on õpiviis, kus osalejatele antakse võimalus tegeleda mingi konkreetse tööga, kas individuaalselt või **grupiga** koos. Töötuba võimaldab siduda õpitavat teooriat praktikaga. Töö tulemusi arutletakse ja hinnatakse kogu **grupiga** koos. Töötoa väljundiks võivad olla nt täiustunud oskused, järgnevas tegevuses kasutatav toode, kirjanduslik või loominguline üllitus⁷². Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

U

UIMASTIPREVENTSIOON on meetmete kogum, mida rakendatakse peamiselt **esmatasandi ennetustegevusena**, peaeesmärgiga vähendada nende inimeste arvu, kes pöörduvad narkootilise aine kasutamise juurde või lükata uimastitarbimine edasi hilisemale elueale, et sel viisil

piirata uimastiprobleemide ulatust. Uimastitarbimise ennetustöö hõlmab endas ka narkootikumide tarbimise ja nendega seotud ohtude eest hoiatamise alast kasvatustööd. Peamiseks sihtgrupiks on **lapsed ja noored**. Uimastipreventsioon hõlmab kõiki uimastite tarvitamisega seotud probleeme, sh tervisehäired, sotsiaalprobleemid, kuritegevus, muutused kooliedukuses, koolist väljalangemine, töövõime kaotus ja palju muud. Enamkasutatavateks ennetustegevuse meetoditeks on õppekavades sisalduv materjal koolides, **noortel noorele meetod**, uimastitevastased **noorteliikumised**, vaba aja sisustamise programmid, ennetustegevus noorte vaba aja veetmise kohtades, eriprogrammid koolist väljalangenutele⁵⁵. Vaata seotud mõisted: *Preventsioon, Sõltuvus*.

UUS HOOG EUROOPA NOORTELE – EUROOPA KOMISJONI VALGE RAAMAT on **noortepoliitika** tegevussuunad määratlev dokument, mille **eesmärk** on avada Euroopa Liidu otsustusprotsess inimestele, keda need otsused mõjutama hakkavad, sealhulgas **noortele**. Valge raamat pakub välja Euroopa koostöö uue raamistiku, mis koosneb kahest peamisest aspektist: **avatud koordineerimise meetodi** rakendamine konkreetsetes **noorsootöö valdkondades** ja „noorte mõõtme“ suurendamine muude poliitikate algatustes. Valges raamatus esitatakse tegevussuunad selleks, et luua sobivaid tingimusi **noorte** osalemiseks demokraatlikus, avatud ja hoolivas ühiskonnas täiel määral⁶⁹. Vaata seotud mõisted: *Valge Raamat*.

VABA AJA KESKUS vaata *Päevakeskus*.

VABA AJA TEGEVUSED JA MEELELAHUTUS on kõik tegevused, mida inimesed teevad oma töö- ja koolivälisel ajal ega maga. Tegevus jõudeajal vähendab isiklikke muresid ja vabastab pingest. Kõikides ühiskondades on üheks tähtsaks vaba aja veetmise viisiks sport, omades nii meelelahutuslikku kui ka kultuuriväärtuste väljendaja funktsiooni²⁸. Vaata seotud mõisted: *Popkultuur, Tervisesport*.

VABATAHTLIK on inimene, kes osaleb **mittetulundusühenduse** või muus avalikku huvi edendavas tegevuses oma vabast ajast ühiste **eesmärkide** nimel ilma rahalise tasuta³⁵. Vaata seotud

mõisted: *Vabatahtlik noorsootõtaja, Vabatahtlik ühendus, Vabatahtlik teenistus*.

VABATAHTLIK NOORSOOTÖÖTAJA on **noorte-programmides ja noorteprojektides vabatahtlikuna** töötav täisealine inimene. Vaata seotud mõisted: *Vabatahtlik*.

VABATAHTLIK TEENISTUS on programmi **Euroopa Noored** alaprogramm, mis toetab 18-25 aastaste **noorte** vabatahtlikku teenistust, võimaldades 18-25 aastastel **noortel** minna vabatahtlikku teenistusse mõnda Euroopa teise riiki ning **mittetulundusühingut** ja asutustel võtta vastu 18-25 aastane **vabatahtlik** mõnest teisest riigist. Vabatahtliku teenistuse **projektid** toimuvad erinevates valdkondades alates tööst **laste ja noortega**, lõpetades keskkonnakaitselise tegevusega. Kõik **projektid** toimuvad ja **vabatahtlikud** tegutsevad mittetulunduslikel alustel. Igal **vabatahtlikul** on koos oma saatva organisatsiooniga võimalik ise välja valida just talle huvipakkuvaimana näiv tegevusvaldkond ja vastuvõttev projekt²⁴. Vabatahtlik teenistus on sotsiaalse **osaluse** vorm, hariduslik kogemus ning tööalase konkurentsivõime ja **loimumise** tegur, mis seetõttu vastab nii **noorte** kui kogu ühiskonna ootustele⁶⁹. Vaata seotud mõisted: *Euroopa Noored programm, Vabatahtlik*.

VABATAHTLIK ÜHENDUS on **mittetulundusühing** või **seltsing**, kuna nende liikmeks on astunud vabatahtlikult³⁵. Vaata seotud mõisted: *Mittetulundusühendus, Vabatahtlik*.

VALGE RAAMAT (i. k. *White Paper*) on Euroopa Komisjoni dokument, mis sisaldab ettepanekuid ühenduse **meetmete** kasutuselevõtmiseks teatud valdkonnas. Kui valge raamat on pärinud Euroopa Nõukogu heakskiidu, võib sellest saada liidu tegevusprogramm vastavas valdkonnas²³. Vaata seotud mõisted: *Uus hoog Euroopa noortele*.

VARJATUD ÕPPEKAVA tähendab ametliku **õppekava** välist õpetust, mida koolid pakuvad inimestele sellistes küsimustes nagu vanemate austamine, rahvustunne, väärtushinnangud, hoiakud, sotsiaalsed käitumishinnangud jt. Need varjatud **hariduse** funktsioonid õpetavad teadma oma kohta, alluma ülematele, uskuma, et süsteem on õiglane – need on õppetunnid, mis kestavad ka pärast seda, kui koolitunnis formaalselt õpitu on ununenud²⁸. Vaata seotud mõisted: *Õppekava*.

VASTUTUS Euroopa noortevaldkonnas on uue struktureeritud koostöövormi väljatöötamine

liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide vahel, leidmaks sobival vastutuse tasandil võimalusi **noorte** püüdluste elluviimiseks⁶⁹.

VISIOON on nägemus organisatsiooni optimaalsest, parimast mõeldavast tulevikuseisundist. Visioon on nähtav ja saavutatav, olles mitte päris käeulatuses, kuid selle poole on võimalik püüelda⁷¹. Visioon on kindlas ajaperspektiivis määratletud kirjeldus organisatsioonisisestest väärtushinnangutest, protseduurireeglitest, aksepteeritud käitumistavadest – st organisatsiooni kultuurist ja sisemiste protsesside hindamise meetoditest. Visiooni sõnastamisel määratletakse olulised edu eeldused ja nende saavutamise viisid⁵. Vaata seotud mõisted: *Arengukava*.

VÖRDSED VÕIMALUSED on põhimõte, mis sisaldab keeldu indiviidi **diskrimineerida**. Euroopa Liidus on peaarhiv asetatud keelule diskrimineerida kodakondsuse alusel ning võrdse tasu maksmisele meestele ja naistele võrdse töö eest. Seda põhimõtet rakendatakse kõikides valdkondades, seejuures on peamisteks majanduse, sotsiaal-, kultuuri- ja perekonnaga seotud valdkonnad²³. Võrdsete võimaluste loomine tähendab protsessi, mille kaudu erinevad ühiskonna- ja keskkonnasüsteemid, nagu teenused, talitused, **informatsioon** ja dokumentatsioon, tehakse kättesaadavaks kõigile, iseäranis puuetega inimestele. Võrdsete õiguste printsibiit tuleneb, et kõigi inimeste vajadused on võrdse tähtsusega, et need vajadused peavad olema ühiskonna planeerimise aluseks ja et kõiki ressursse tuleb kasutada selliselt, et kindlustada kõigi inimeste võrdsed osalemisvõimalused¹⁶. Vaata seotud märksõnad: *Diskrimineerimine, Mitte-diskrimineerimise põhimõte, Osalus, Sotsiaalne kaasatus, Toimetuleku raskused, Vähemate võimalustega noor, Vähemus*.

VÖRGUSTIK on mitteformaliseeritud ühendus, mille puhul pole juriidilise isiku staatust taotletud (formaliseerituna muutub mittetulundusühenduseks), sh **ümarlaud**, koostöökogu, elektronposti list³⁵. Võrgustik moodustub inimestest ja organisatsioonidest, kellega me suhtleme näost näku ning kes sekkuvad meie ellu ja aitavad meid kriisiperioodidel⁷¹. Võrgustik **lastekaitse** mõistes kujuneb isiku ümber ning jaguneb primaarseks (ema, isa, õed, vennad, lähisugulased, eakaasalased, sõbrad) ja sekundaarseks (lastega või laste heaks töötavad professionaalid)³⁸. Sotsiaalne vör-

gustik on inimese eri **gruppide** liikmelisuste ja inimsuhete summa²⁸. **Noorsootöö** mõistes moodustub võrgustik sarnaste ülesannetega organisatsioonide vahel (vastasel juhul on klaster)⁶⁰. Vaata seotud mõisted: *Klaster noorsootöös*.

VÖRGUSTIKUTÖÖ on **lastekaitse** mõistes **lapse** õiguste, huvide ja heaolu tagamiseks oma töös **lastega** kokkupuutuvate ametnike ja **mittetulundusühingute** töötajate poolt ühiselt ja koordineeritult tehtav töö³⁸. Vaata seotud mõisted: *Vörgustik*.

VÄHEMATE VÕIMALUSTEGA NOOR on sageli samaaegselt mitmete sotsiaalsete riskidega (nt töötus, mittekölbulik elamispingid jt) järjepidevalt silmitsi olev **noor**, kelle põhilised sotsiaalsed, majanduslikud ja kultuurilised õigused, **kodanikuõigused** ning poliitilised õigused ja kohustused on nõrgestatud ning ohustatud⁶⁸. Vaata seotud mõisted: *Erivajadusega noor, Toimetuleku raskused*.

VÄHEMUS on konkreetes ühiskonnas vähem nähtaval kohal olev ja vähemate võimalustega, enamusest erineva **identiteedi** ja kultuuriga inimeste **grupp**, sh immigrandid, etnilised ja rahvusvähemused, erineva seksuaalse orientatsiooniga inimesed, puudega inimesed⁶⁶. Vaata seotud mõisted: *Kultuuridevaheline õppimine, Võrdsed võimalused*.

VÄÄRTEGU on karistusseadustikus või muus seaduses sätestatud süütegu, mille eest põhikaristuse-na on ette nähtud rahatrühv või arest³⁴. Vaata seotud mõisted: *Alaalse mõjutusvahendite seadus*.

ÕPILASESINDUS on **õpilasmavalitsuse** teostamiseks loodud kogu, kes esindab õpilaskonda koolisisestes suhetes ning suhetes rahvuslike ja rahvusvaheliste organisatsioonide, asutuste ja isikutega⁵³. Vaata seotud mõisted: *Õpilasmavalitsus*.

ÕPILASMALEV on oma olemuselt **noortele** vanuses 13–18 eluaastat suunatud erisuunitlusega programm, mille sisuks on **töökasvatuse** ning **sotsiaalse kompetentsuse** kujundamine. Õpilasmaleva termini all mõistetakse kahte tegevusformaati: a) õpilasmaleva ööbimisega rühm – **projektlager**, kus lisaks arendavale tegevusele

luuakse võimalused tööharjumuste omandamiseks, soovitava kestusega vähemalt kaks nädalat; b) õpilasmaleva õõbimiseta rühm – **noorteprojekt**, mis võimaldab tööharjumuste omandamist ja kultuuriprogrammi, soovitava kestusega vähemalt üks nädal¹⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorte töökasvatus, Töölaager*.

ÕPILASOMAVALITSUS on õpilaste õigus kooskõlas seadusega iseseisvalt otsustada ja korraldada õpilaselu küsimusi, lähtudes õpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ja kohustustest. Õpilasomavalitsuse teostamiseks on õpilaskonnal õigus valida **õpilasesindus**⁵³. Vaata seotud mõisted: *Noortekogu, Õpilasesindus*.

ÕPPEASUTUS on **haridusasutus**, kus toimub õpetamine ja õppimine vastavalt **õppekavale**¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridusasutus, Õppekava*.

ÕPPEKAVA on õpingute alusdokument, mille täitmise tagamiseks ja toetamiseks kasutatakse õpikuid, töövihikuid, tööraamatuid ning muid õppevahendeid ja -materjale⁵³. Õppekava määrab kindlaks a) õppe **eesmärgid** ja õppeaja kestuse; b) õpingute alustamise tingimused; c) õppeainete loendi ja mahu ainepunktides või õppepäevades; d) ainekavad; e) õppeainete valiku võimalused ja tingimused; f) õppeetappide (rühm, klass, kursus vms) ja kooli lõpetamise nõuded²⁰. Vaata seotud mõisted: *Formaalne haridus*.

ÕPPEKÄIK on õpiviis, kus õpitav teooria seotakse praktikaga, kas enne uue materjali omandamist (ettevalmistav õppekäik) või pärast uue materjali omandamist (kokkuvõttev õppekäik). Ettevalmistava õppekäigu jooksul nt kogutakse mingit materjali, tutvutakse mingi objektiga, äratatakse huvi asja vastu. Kokkuvõtva õppekäiguga tehakse üldistusi õpitavast, süvendatakse praktilisi teadmisi, esitletakse teooria rakendamist elus jt⁷². Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

Ä

ÄRISEKTOR vaata *Erasektor*.

Ü

ÜHISTEGEVUS on eraisikute omaalgatuslik koostöö eelkõige osalejate majandusliku olukorra pa-

randamiseks. Ühistegevuse **eesmärgiks** ei pruugi olla avalik huvi³⁵.

ÜLDHARIDUS on teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ning käitumisnormide süsteem, mis võimaldab inimesel kujuneda pidevalt arenevaks isiksuseks, kes on suuteline elama väärikalt, austama iseenast, oma perekonda, kaasinimesi ja loodust, valima ning omandama talle sobivat elukutset, tegutsema **loovalt** ning kandma **kodanikuvastutust**¹⁵. Vaata seotud mõisted: *Haridus*.

ÜLDHARIDUSKOOLI NOORSOOTÖÖ põhineb tunnivälisel tegevusel. Seda korraldavad koolis tegutsev **huvijuht** ja kooli **õpilasomavalitsus** ning mille sisuks on **huviharidus, erinoorsootöö, noorte osalus, noorte teavitamine** jt⁴⁸. Vaata seotud mõisted: *Noorsootöö*.

ÜLIÕPILASESINDUS on demokraatlikult valitud **üliõpilaskonna** vastutav ja korraldav esindusorgan, mille valimise õigus on kõikidel ülikooli üliõpilastel. Üliõpilasesindus ja tema poolt vastavalt **üliõpilaskonna** põhikirjale moodustatud **üliõpilaskonna** täitevorganid esindavad **üliõpilaskonda** suhetes ülikooliga, Eesti ja rahvusvaheliste ühenduste, asutuste ja isikutega⁷³. Vaata seotud mõisted: *Üliõpilaskond*.

ÜLIÕPILASKOND on ülikooli üliõpilastest moodustuv institutsioon, mis teostab üliõpilaste õigust omavalitsusele – otsustada ja korraldada iseseisvalt, kooskõlas seaduse ja seaduse alusel antud õigusaktidega, üliõpilaselu küsimusi, lähtudes üliõpilaste huvidest, vajadustest, õigustest ning kohustustest⁷³. Vaata seotud mõisted: *Üliõpilasesindus*.

ÜMARLAUD on võte, mida kasutatakse meeskonna kujundamisel, ühise koostöösituatsiooni loomisel, mingite oskuste harjutamisel, info meenutamisel, ideede genereerimisel jms. Töö võib toimuda suures või ka väikestes **gruppides**. Kõik osalejad järjekorras nimetavad (või kirjutavad üles) ühe mõtte, kommentaari või vastuse (kui seda tehakse kirjalikult, siis kasutatakse sama paberit kõigi mõtete jaoks. Tuleb hoolega kuulata ja jälgida eelkõnelejaid, et mitte korrata, vaid arendada pidevalt mõtet edasi, kaldumata ka kõrvale arutletavast teemast⁷². Sageli kasutatakse ümarlauda töömeetodina **võrgustikus** või mõne ühiskondliku probleemi avaliku arutamisel. Vaata seotud mõisted: *Meetodid noorsootöös*.

ÜRITUS vaata *Sündmus*.

KASUTATUD ALLIKMATERJALID

1. Aktiivõppe käsiraamat. Koost. ja toim. Aher, S., Kala, U. 1996. Tallinn: Riigi Kooliamet ja USA Hariduse Arenduskeskus.
2. Alaealise mõjutsuvahendite seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=833070
3. Avaliku koosoleku seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=190297
4. Avatud noorsootöö põhimõisted. Loengukonsepti maakondlike ANK konkursside komisjonidele, avatud noortekeskuste töötajatele. Koost. Eesti ANK.
5. Avatud noortekeskuste arendamine mitmekultuurilises ühiskonnas: Arengukava koostamise, rakendamise ja hindamise käsiraamat. Toim. Kasemets, L. 2004. Tallinn: Esko Koolitus ja Konsultatsioonid AS.
6. Bachmann, T., Maruste, R. Psühholoogia alused. 2001. Tallinn: Kirjastus Ilo.
7. Eesti Haigekassa. www.veeb.haigekassa.ee
8. Eesti Koolisporidi Liidu põhikirj (10. september 1998). www.koolisport.ee
9. Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud. www.emy.ee
10. Eesti Noorsootöö Kontseptsioon. www.hm.ee
11. Eesti Noorteühenduste Liit. www.enl.ee
12. Eesti Politsei. www.pol.ee
13. Eesti Seksuaaltervise Liit. www.amor.ee
14. Eesti Skautide Ühing. www.skaut.ee
15. Eesti Vabariigi haridusseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=816786
16. Eesti Vabariigi Invaliidpoliitika Üldkontseptsioon.
17. Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=741888
18. Eesti õpilasmalevate koostöö ühiste kavatsuste protokoll 15. detsembrist 2004. www.malev.ee/index.php?page=88
19. Elukestva õppe strateegia. Töösolev projekt. 2002.
20. Erakooliseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=908848
21. ESRÜ „Tootsi tuba“. www.hot.ee/varjutoots
22. Ettevõtja infovärv. www.aktiva.ee
23. Euroopa Liidu seletussõnastik Euroopa Liidu institutsioonid, poliitikad ja laienemine. 2000. Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlik Väljaanne Tealitlus.
24. Euroopa Noored Eesti büroo. www.noored.ee
25. Euroopa Noorte Foorum. www.youthforum.org
26. Haridus- ja Teadusministeerium. www.hm.ee
27. Heinla, E. Loovuse mõiste ja käsitlused. Ettekanne konverentsil „Loovuse valedid“. 28. aprill 2005
28. Hess, B. B., Markson, E. W., Stein, P. J. Sotsioloogia. 2000. Tallinn: Külim.
29. Huvialaharidus ja huvitegevus. Rakenduslik kompleksuuring. Maaelu Arengu Instituut. 2005.
30. Huvialakooli seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=754307
31. Inimkaubanduse aruanne 2004. www.usemb.ee/inimkaub_est.php
32. Justiitsministeerium. www.just.ee
33. Kaubamärgiseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=875611
34. Kodaniku käsiraamat. 2004. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus.
35. Kodanikuühiskonna lühisõnastik. Koost. Mikko Lagerspetz. 2004. Tallinn: Tallinna Mittetulundusühenduste Ümarlaud.
36. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=833899
37. Kuidas ennetada kuritegevust kohaliku omavalitsuse tasandil: Praktiliste kogemuste tuginev käsiraamat. 2002.
38. Lapse õiguste tagamise strateegia. Eelnõu. 2003. EV Sotsiaalministeerium.
39. Lastekaitse Liit. www.lastekaitseliit.ee
40. Mewaldt, A., Gailius, Ž. Praktiline teejuht noorsooliidritele. 1997. Vilnius: LiJot.
41. Mitmekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele. Projekti mitte-eestlaste noorte integratsiooni Eesti ühiskonnas väljaanne (VERA II). 1998. Tartu: Tartu Ülikool.
42. Mittetulundusühingute seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=834167
43. Noored noortele koolitus: Koolitajate koolituse käsiraamat. Toim. Maria Vessmann. 2004. Eesti Pereplaneerimise Liit. www.amor.ee
44. Noorsooliikumine ja isiksuse areng. Koost. Kera, S. 1991. Tallinn.
45. Noorsootöö kutseala kirjeldus. 2002. Haridus- ja Teadusministeerium. www.hm.ee
46. Noorsootöö seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=741158
47. Noorsootöötaja kultuuridevahelises kommunikatsioonis: Parema üksteisemõistmise saavutamise eri kultuuride esindajate suhtluses. Toim. Sepp, E. 2004. Tartu: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus.
48. Noortepoliitika ja noorsootöö strateegia 2006–2012. EV Haridus- ja Teadusministeerium.
49. Nömm, E., Valgmaa, R. Grupiprotsessid ja nende juhtimine. 1995. Tõravere: Tõru Raamatukogu.
50. Otter, M. Narkootikumid. 1997. Huma.
51. Perekonnameadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=886937
52. Perens, A. Projektijuhtimine. 2001. Tallinn: Külim.
53. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784125
54. Rahvusvahelise projektijuhtimise käsiraamat. 2001. Tallinn: Siseministeerium, Phare CBC, ESKO Koolitus, NTI.
55. Saat, H. Esmane preventatsioon koolitandil. 2000. Kogumik Mätlen Sinule: Koolirahu programm 2000–2001. Tallinn.
56. Sihtasutuste seadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=834163
57. Sotsiaalministeerium. www.sm.ee
58. Tallinna Haridusamet. www.haridus.ee
59. Tallinna Huvikeskus „Kullo“. www.kullo.ee
60. Tallinna noorsootöö arengusuunad 2006–2010. www.tallinn.ee/ametid/spordi_ ja_ noorsooamet
61. Tallinna Noorte Infokeskus. www.taninfo.ee
62. Tallinna Spordi- ja Noorsooamet. www.tallinn.ee/ametid/ spordi_ ja_ noorsooamet
63. Talveoja, E., Pöder, V. Lastelaagri kasvataja käsiraamat. Haridusministeeriumi Teataja. 1996. Tallinn.
64. T-Kit: Euroopa kodaniku olemine Euroopa Noored Eesti Büroo. euroopa.noored.ee
65. T-Kit: Koolitamise alused. Euroopa Noored Eesti Büroo. euroopa.noored.ee
66. T-Kit: Kultuuridevaheline õppimine. euroopa.noored.ee
67. T-Kit: Projektijuhtimine. euroopa.noored.ee
68. T-Kit: Sotsiaalne kaasatus. euroopa.noored.ee
69. Uus hoog Euroopa noortele: Euroopa Komisjoni Valge Raamat. 2001. Hariduse ja Kultuuri Peadirektoraat. Euroopa Komisjon.
70. Volaõiguseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=835261
71. Võrgustikutöö: Lapsed ja noored. Käsiraamat. 2004. Tallinn: Taani Sotsiaalministeerium ja Harju Maavalitsus.
72. Õpi- ja õpetamisviisid: Õppevahend Tartu Ülikooli õpetajakoolituse ja kasvatusteaduste bakalaureuseõppe üliõpilastele. Koost. Tiia Pedastsaar. 1999. Põltsamaa: Vali Press.
73. Üliikooliseadus. www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=920734

MTÜ Noorte AMG

Pakume noorteprogramme

- Seiklusmatkad
- Skautlikud tegevusmeetodid
- Militaarmatkad
- Telklaagrid suvel ja talvel
- Paadimatkad
- Osalemine noortegrupiga üleriigilistel noorteüritustel

Ühekordsed noorteprojektid ja pikaajalisemad noorteprogrammid gruppidele sh erigrupid seadusega pahuksis olevatele noortele.
Hinnad kokkuleppel. Juhendajateks erialase kogemusega noormehed.

Martin Klaar | gsm 58047787 | e-post martinklaar@hotmail.com